

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Připravenost na zvládání požadavků základní školy

Vypracovala: Mgr. Hana Stošková
Vedoucí práce: PhDr. Marta Franclová, PhD.
České Budějovice 2016

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č.111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 25. března 2016

Podpis studenta

Poděkování

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce, PhDr. Martě Franclové, Ph.D, za ochotu, rady, motivaci k práci a její čas. Dále děkuji všem účastníkům výzkumu za poskytnuté rozhovory a své rodině za podporu při psaní práce.

Abstrakt

Název práce

Přípravenost na zvládnání požadavků základní školy

Bakalářská práce se zabývá problematikou připravenosti předškolních dětí na vstup do základní školy. Cílem práce je zjistit, jak se daří rodičům a učitelům mateřských škol připravovat předškolní děti na zvládnání požadavků základní školy.

V teoretické části jsou popsány důležité oblasti, které mají vliv na celkový rozvoj osobnosti dítěte. První kapitola se věnuje fyziologickému a psychickému vývoji dítěte od narození po vstup do školy. Ve druhé kapitole je popsán vliv rodinného působení na dítě. Třetí kapitola seznamuje s úkoly a cíli mateřské školy a jejím významem pro předškolní děti. Čtvrtá kapitola se zabývá definováním pojmů školní zralost a školní připravenost a také otázkou odkladů školní docházky.

V praktické části jsou zaznamenány výsledky rozhovorů s učitelkami mateřských škol, rodiči předškolních dětí a učitelů prvních ročníků základní školy. Vyhodnocení těchto rozhovorů přináší odpověď na otázku, jak připravovat děti předškolního věku na zvládnání požadavků základní školy.

Klíčová slova: předškolní dítě, rodiče, připravenost, mateřská škola, základní škola

Abstract

Readiness for managing the basic school requirements

The final thesis is concerned with the readiness of preschool children for joining the grammar school. The aim of the work is to find out, how successful are the parents and nursery school teachers in readiness of preschool children for dealing with grammar schools requirements.

Theoretical part describes important areas that affect total personal development of a child. The first chapter is devoted to physiological and psychological personal development of a child from its birth to joining the grammar school. The second chapter describes the influence of the family setting on the child. The third chapter informs of tasks and aims of a nursery school and its importance for the preschool children. The fourth chapter concerns with the definition of terms school maturity and school readiness and it also deals with the question of postponement of compulsory education.

In the practical part there are recorded results of discussions among parents, nursery school teachers and teachers of the first classes of grammar school. Evaluation of these discussions brings the answer for the question, how to prepare preschool children for dealing with grammar schools requirements.

Key words: preschool child, parents, readiness, nursery school, grammar school

Obsah

ÚVOD.....	8
1. FYZIOLOGICKÝ A PSYCHICKÝ VÝVOJ DÍTĚTE	9
1. 1. Období od narození do 3 let	9
1. 2. Předškolní věk	10
2. DÍTĚ A RODINA.....	12
3. DÍTĚ A MATEŘSKÁ ŠKOLA	14
3. 1. Úloha mateřské školy v přípravě na zahájení školní docházky.....	14
3. 2. Cíle předškolního vzdělávání	15
3. 3. Poslední rok v mateřské škole	17
4. PŘECHOD DÍTĚTE DO ZÁKLADNÍ ŠKOLY.....	20
4. 1. Školní zralost	20
4.2. Školní připravenost	21
4. 3. Odklady školní docházky	22
4. 4. Požadavky základní školy.....	23
5. PRAKTICKÁ ČÁST	25
5.1. Cíl práce a výzkumný problém	25
5.2. Metodika výzkumu.....	25
5. 3. Výsledky rozhovorů	26
5. 3. 1. Výsledky rozhovorů s učitelkami mateřských škol	26
5. 3. 2. Výsledky rozhovorů s rodiči před nástupem dětí do školy.....	31
5. 3. 3. Výsledky rozhovorů s rodiči po zahájení školní docházky.....	37
5. 3. 4. Výsledky rozhovorů s učitelkami základních škol	42
5. 4. Shrnutí a vyhodnocení výzkumu	47
6. ZÁVĚR	50

7. SEZNAM LITERATURY	51
8. PŘÍLOHA	52

ÚVOD

Téma bakalářské práce jsem si vybrala proto, že mě velmi zajímá problematika přechodu dětí z mateřské do základní školy. Přes 20 let jsem učila na základní škole 1. a 2. ročník a vím, že v připravenosti dětí na 1. třídu bývají velké rozdíly. Mnoho dětí přichází do školy výborně připravených. Setkala jsem se však i s mnoha dětmi, které měly na počátku školní docházky nějaké problémy. Důvodem byla školní nezralost, hyperaktivita, emoční labilita, často se vyskytovaly vady řeči. Časté byly ale i obyčejné překážky jako lenost, neukázněnost, nesamostatnost, ostýchavost a mnoho dalších. Některé děti měly nižší úroveň vědomostí, než se od nich v 1. třídě očekává. Vždy mě velmi zajímalo, co je příčinou těchto nedostatků. Zda je na vině nedostatečná příprava na školní práci v mateřské škole, nebo špatné působení rodiny. Nebo obojí.

Nyní pracuji jako učitelka mateřské školy v oddělení předškolních dětí a vidím tuto problematiku z druhé strany. Víím, že není jednoduché připravit všechny děti na vstup do školy tak, aby splňovaly veškeré požadavky učitelů prvních tříd. Přesto, že se o to učitelky z mateřských škol snaží a pracují s dětmi tak, jak nejlépe to jen jde.

Jsem ráda, že mohu využít svých zkušeností z obou typů škol a pokusit se tuto problematiku popsat.

Ve své práci chci objasnit, jak probíhá vývoj dítěte od narození až po nástup do školy, popsat, jaký vliv na něj má působení rodinného prostředí a jak významnou roli hraje v předškolním období mateřská škola. Přiblížit pojmy školní zralost a připravenost a seznámit s chystaným zákonem o povinném posledním roce předškolního vzdělávání.

Cílem praktické části mé práce bude zjistit, jak se daří rodičům a učitelům mateřských škol připravovat předškolní děti na zvládnutí požadavků základní školy, a jak tuto připravenost vidí učitelé základních škol.

1. FYZIOLOGICKÝ A PSYCHICKÝ VÝVOJ DÍTĚTE

Vývoj dítěte od narození až do nástupu do školy je dlouhý proces. Novorozenecké, kojenecké a batolecí období stejně jako předškolní věk jsou důležitými etapami ontogeneze člověka, nemůžeme je z celého vývoje vytrhovat. Každé období má pro další vývoj člověka velký význam a je charakteristické některými zvláštnostmi.

1. 1. Období od narození do 3 let

Novorozenecké období je obdobím adaptace na nové prostředí. Nejtypičtější činností je spánek a přijímání potravy. Novorozenec reaguje na základě reflexů a vrozených způsobů chování. V tomto období se rozvíjí vnímání podnětů. Dítě reaguje pomocí zraku, sluchu, doteků, uvědomuje si změny teploty a polohy svého těla.

V kojeneckém období prochází dítě velmi rychlým vývojem. Jde o fázi receptivity, to je otevření se světu. Základním úkolem je získání důvěry k němu. Velký význam má potřeba stimulace a s ní související potřeba učení a získávání zkušeností. Rozvíjí se zrak, barvocit, vnímání pohybu předmětu a prostoru, koordinace oka a ruky. Dítě ovládá hlavičku, učí se úchopu ruky, sezení, dochází k samostatné lokomoci. Dochází k rozvoji sluchu, jednotlivých zvuků, vnímání lidského hlasu. Začínají první řečové projevy – žvatlání. V tomto období dochází k mezilidské interakci. Aktivita dítěte vzrůstá stykem s lidmi, vytváří se základ pro učení nápodobou. V 1 roce života si dítě uvědomuje vlastní osobu a orientuje se v nejbližším prostředí.

„Charakteristickým znakem batolecího období je osamostatňování a uvolňování z různých vazeb, spojené s expanzí do širšího světa. V této době se postupně uvolňují vazby, které měly v předchozím vývoji svůj význam, ale nyní by mu už byly na překážku“ (Vágnerová, s. 120, 121). Zdokonaluje se chůze a jemná motorika. Dítě poznává pravidla okolního světa, začíná chápat symboly – obrázky a slova. Dochází k velkému rozvoji slovní zásoby, komunikaci s okolím, k sebeprosazování, začíná se objevovat negativismus. Dítě se učí nápodobou, přejímá vzorce chování, chápe některá pravidla. Začíná se orientovat v mezilidských, zejména rodinných vztazích.

1. 2. Předškolní věk

Předškolní věk je významným obdobím v lidském životě. Jeho kvalita ovlivňuje, jaký bude další život jedince. „Předškolní věk je charakteristický stabilizací vlastní pozice ve světě a diferenciací vztahu ke světu. V jeho poznání dítěti pomáhá představivost, pro předškolní věk je typické fantazijní zpracování informací a intuitivní uvažování, které ještě není regulováno logikou. Dítě své představy přizpůsobuje vlastním možnostem poznání i aktuálním potřebám. Přetrvávající egocentrismus ovlivňuje uvažování i komunikaci. Předškolní věk je označován také jako období iniciativy, dítě má potřebu něco zvládnout, vytvořit a potvrdit tak svoje kvality“ (Vágnerová, s. 177).

Je velmi důležité, aby v psychice předškolního dítěte převažovaly kladné city (radost, spokojenost, veselost) nad negativními (smutek, zlost, nespokojenost). V tomto období se nově objevují emoce jako je hanba, plachost a nesmělost. Některé děti se mezi cizími lidmi nebo v cizím prostředí začínají stydět, mohou pociťovat i strach. Velkou chybou je proto v předškolním věku vymáhání poslušnosti zastrášováním. Značný citový význam má pro dítě naslouchání pohádkám, může se při nich hravou formou vyrovnávat se svými strachy a konflikty.

V předškolním věku se intenzivně rozvíjejí všechny poznávací procesy, zdokonaluje se zraková ostrost i sluchové vnímání, které má velký význam pro vývoj řeči. Ta se u dítěte rozvíjí v těsné spojitosti s myšlením. Řeč pomáhá tvořit pojmy a ostatní logické formy myšlení. Bez ní by nebylo možné dosáhnout nejvyšší úrovně myšlení – pochopení a tvoření abstraktních pojmů. Dítě napodobuje mluvený projev dospělých, ale dopouští se ještě gramatických nepřesností a chyb.

„Předškolní období je mimořádně významné pro rozvoj intelektu a osvojení si jazyka. Zážitky dítěte v tomto období utvářejí jeho budoucí průběh vývoje v tom smyslu, že později jej bude těžké měnit.“ (Atkinson, s. 85)

Podle Piageta lze označit myšlení předškolního dítěte jako názorné a intuitivní. Jeho typickým znakem je egocentrismus, fenomenismus a magičnost. Dítě interpretuje realitu tak, aby pro ně byla srozumitelná a přijatelná, i když si občas musí vypomáhat zkreslením či vyloučením některých informací (Vágnerová).

V předškolním věku se intenzivně rozvíjí také fantazie. Dítě ji uplatňuje nejen při hře, ale i v každodenních situacích. Používá ji také při zobrazování reality v kresbě. V tomto období také začíná chápat prostor, čas (měří jej událostmi a opakujícími se jevy) a počet. Velmi brzy umí počítat do 10, je to pro ně důležité. Rozvíjí se také paměť, která je zpočátku mimovolná a vázaná na citové prožitky. Postupně se objevují náznaky úmyslného zapamatování, ale jde převážně o mechanickou paměť, dítěti ještě unikají logické souvislosti.

Dochází k rozvoji dětské identity. Děti si uvědomují odlišnost obou pohlaví a ztotožňují se s chlapeckou a dívčí rolí, která se projevuje při diferenciaci dětské hry.

Po tělesné stránce dochází k rychlejšímu růstu kostry i svalstva. Dítě již ovládá všechny základní motorické úkony, pohyby jsou stále dokonalejší a přesnější, dokáže už je dobře zkoordinovat. Učí se novým dovednostem, jako je házení a chytání míče, jízda na kole, bruslení, plavání. Jemná motorika se zdokonaluje, dítě zvládne základní pracovní činnosti. Naučí se správně držet tužku, používat příbor, stříhat nůžkami, samostatně se obléknout, obout a zavázat boty. Čtyřleté a pětileté dítě již obratně zachází s kostkami, staví z nich stavby, modeluje, skládá z papíru, vystřihuje, lepí a zachází i s jinými drobnými předměty.

Předškolní dítě si už dobře uvědomuje, co je jeho povinností, co má a nemá dělat a proč. Velký vliv zde ovšem má výchova v rodině.

2. DÍTĚ A RODINA

První roky života dítěte mají pro formování jeho osobnosti zásadní význam. Rodina je prvním výchovným prostředím, které na dítě působí. V ideální případě by měla být úplná, měli by ji tvořit oba rodiče a sourozenci. Je nezbytné, aby se na výchově podíleli všichni členové rodiny, aby jejich působení bylo jednotné a důsledné a aby výchově dětí věnovali všechny potřebný čas. Zdravý duševní rozvoj dítěte je podmíněn vhodným sociálním prostředím, dostatečným množstvím podnětů, přiměřenou péčí, laskavostí a vůbec naplněním všech jeho potřeb.

„Určité prostředí působí na dítě výchovně již samo o sobě – vybízí k napodobování, podněcuje či potlačuje dětskou aktivitu, rozšiřuje obzor dítěte, nebo naopak zpomaluje jeho rozvoj, vyvolává zájem, vytváří zálibu“ (Brtníková, s. 172).

V rodině dochází také k socializaci dítěte. To zde přejímá normy chování a postoje od rodičů, kteří jsou pro ně významnou autoritou. Představují ideál, kterému se dítě chce vyrovnat. Utvářejí se také vztahy k sourozencům a kamarádům, vznikají základy prosociálnosti. Dítě si osvojuje základní pracovní návyky.

Podle Matějčka (2013, s. 50-58) je v předškolním období důležité cvičit nenásilně schopnost přijmout nějaký úkol, pracovat na něm a dokončit jej. Dále je nezbytné číst dětem knížky. Obohacují slovní zásobu dítěte a připravují je na čtení ve škole. Přispívají také k pohotovějšímu vyjadřování myšlenek a usnadňují proces sluchové analýzy a syntézy. Vhodné je také učit dítě slabikovat jednoduchá slova. Povzbuzovat dítě k tvořivé činnosti v kreslení, dbát na správné držení tužky. Vychovávat dítě k toleranci, dodržovat společenské návyky (pozdravit, poprosit, poděkovat), uklízet po sobě hračky a vůbec udržovat ve svých věcech pořádek. Z rodiny by dítě mělo být naučeno dodržovat také veškeré hygienické návyky, zvládnout samostatnost v oblékání a stolování. Mělo by mít osvojenou základní životosprávu v oblasti stravování či zdravého pohybu.

„Jestliže dítě, než jde do školy, zvládá všechny nebo alespoň podstatnou část z uvedených úkolů, můžeme skoro s jistotou předpovědět, že se čtením a psaním nebude mít ve škole vážnější potíže“ (Matějček, 2013, s. 58).

Další oblastí, které by měli rodiče věnovat pozornost, jsou řečové dovednosti. V poslední době jsme svědky toho, že děti mají problémy s výslovností a se slovní zásobou. Jejich řeč není z domova dostatečně cvičená. Děti dokážou dobře technicky komunikovat s počítačem a mobilním telefonem, ale ne už tak mezi sebou, s rodiči, učiteli a širším okolím. Jsou evidentně bystré a chytré, ale řeč je rodinou hodně podceňovaná.

Je také třeba „Velice dbát na to, aby se dítě tomu, čemu je učíme, naučilo správně! To, co se v tomto období do psychického i fyzického organismu dítěte špatně zabuduje, to se pak velmi obtížně odstraňuje“(Matějček, 2013, s. 52).

„Zařídme věci tak, aby je dítě udělalo dobře a my je za to mohli pochválit. - ale nedopusťme, aby je udělalo špatně a my je za to měli trestat“(Matějček, 2005, s. 170).

Dítě by mělo být v rodině vedeno a připravováno tak, aby později zvládlo bezproblémový přechod do mateřské školy.

3. DÍTĚ A MATEŘSKÁ ŠKOLA

V mateřské škole získávají děti mnoho cenných zkušeností, které by jim ani ta nejlepší rodina nemohla poskytnout. Dítě má potřebu se sdružovat, vytvářet vztahy s vrstevníky a naučit se žít v kolektivu, který je pro jeho zdravý vývoj nezbytný.

„Příprava na školu v předškolním věku nespočívá v předčasném začátku školní výuky (čtení, psaní). Je třeba dopřát dětem možnost rozvíjet své schopnosti a dovednosti a podněcovat jejich zvědavost a chápání světa. To jim umožní úspěch při učení ve škole...“ (Kropáčková, s. 49).

3. 1. Úloha mateřské školy v přípravě na zahájení školní docházky

Úkolem mateřské školy je doplňovat výchovu v rodině, nabízet pestrou nabídku činností, které podněcují děti k aktivitě a ke spontánnímu rozvoji, zajišťovat dětem odbornou péči. „Předškolní vzdělávání má usnadňovat dítěti jeho další životní i vzdělávací cestu. Jeho úkolem je proto rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, jeho osobní spokojenost a pohodu, napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat je k dalšímu poznávání a učení, stejně tak i učit dítě žít ve společnosti ostatních a přibližovat mu normy a hodnoty touto společností uznávané“ (RVP PV, s. 7).

Dalším úkolem mateřské školy je rozvinout u dítěte širokou škálu schopností, dovedností a návyků. Důraz klade na samostatnost, spolupráci, tvořivost, jsou zde rozvíjeny všechny výchovné složky. Dítě si rozšiřuje obzor vhodnými metodami, které ochotně přijímá. Získává pod vedením pedagogů množství cenných zkušeností, které mu pomáhají ve všeobecném rozvoji.

„Příprava na základní školu je v mateřských školách koncipována v dlouhodobém působení a komplexním rozvíjení dítěte. I když v školních (třídních) programech vysloveně nemusíme nalézt formulaci „příprava na školu“, je ve skutečnosti zakomponována do většiny činností v každém dni. Spadá sem vše, co se ve výchovně-vzdělávací práci realizuje, spolu s individuálním rozvíjením přirozených dispozic dítěte“ (Koťátková, s. 134).

3. 2. Cíle předškolního vzdělávání

Cíle výchovy a vzdělávání jsou formulované v Národním programu rozvoje vzdělávání – Bílé knize. „Vyplývají z individuálních i společenských potřeb. Vzdělávání se nevztahuje pouze k rozvoji rozumových schopností, ale i k osvojování sociálních a dalších dovedností, duchovních, morálních a estetických hodnot a žádoucích vztahů k ostatním lidem, k emocionálnímu a volnímu rozvoji a schopnosti jedince uplatnit se v měnících se podmínkách zaměstnanosti a na trhu práce“ (Svobodová, s. 15,16).

„Záměrem předškolního vzdělávání je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby na konci svého předškolního období bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, schopnou (kompetentní, způsobilou) zvládat, pokud možno aktivně a s osobním uspokojením, takové nároky života, které jsou na ně běžně kladeny (zejména v prostředí jemu blízkém, tj. v prostředí rodiny a školy), a zároveň i ty, které ho v budoucnu nevyhnutelně očekávají“ (RVP PV, s. 11).

Ke splnění těchto záměrů jsou stanoveny rámcové (základní) cíle v Rámcovém vzdělávacím programu předškolního vzdělávání:

- rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání
- osvojení základních hodnot, na nichž je založena naše společnost
- získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí

Dílčí (konkrétní) cíle jsou pak uspořádány do pěti vzdělávacích oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. Vyjadřují, co by měl učitel při vzdělávání sledovat a u dětí podporovat a jaké praktické i intelektové činnosti zařazovat do vzdělávací nabídky:

- Oblast biologická (Dítě a jeho tělo) – podporovat růst a vývoj dítěte, fyzickou pohodu, rozvoj pohybových i manipulačních dovedností, zlepšovat tělesnou zdatnost a sebeobslužné dovednosti, vést ke zdravému životnímu stylu.

- Oblast psychologická (Dítě a jeho psychika) – podporovat duševní pohodu, city, vůli, sebepojetí a nahlížení, psychickou zdatnost a odolnost dítěte, rozvíjet intelekt, jazyk a řeč, poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace.
- Oblast interpersonální (Dítě a ten druhý) – podporovat utváření vztahů dítěte k jinému dítěti či dospělému, posilovat, kultivovat a obohacovat jejich vzájemnou komunikaci a zajišťovat pohodu těchto vztahů.
- Oblast sociálně-kulturní (Dítě a společnost) – uvést dítě do společenství ostatních lidí, do pravidel soužití s ostatními, do světa materiálních i duševních hodnot, do světa kultury i umění, podílet se na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí.
- Oblast environmentální (Dítě a svět) – položit základy povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí a odpovědnosti každého člověka za něj.

Pokud jsou všechny tyto cíle a záměry ve všech oblastech průběžně naplňovány, měl by mít učitel záruku, že skutečně vede děti k osvojování základních kompetencí.

„Klíčové kompetence reprezentují v současném vzdělávání cílovou kategorii, vyjádřenou v podobě výstupů. V kurikulárních dokumentech jsou obecně formulovány jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince. Pro etapu předškolního vzdělávání jsou za klíčové považovány tyto kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence činnostní a občanské. Dobré a dostatečné základy klíčových kompetencí, položené v předškolním věku, mohou být podstatným příslibem dalšího příznivého rozvoje a vzdělávání dítěte, nedostatečné základy naopak brzdou, která dítě na počátku jeho životní a vzdělávací cesty může znevýhodňovat. Proto by předškolní vzdělávání mělo o jejich vytváření cíleně usilovat“ (RVP PV, s. 11, 12).

3. 3. Poslední rok v mateřské škole

Poslední rok v mateřské škole je pro dítě důležitým obdobím. Někteří rodiče si myslí, že je to poslední možnost, jak si s ním užít bezstarostné dětství. Jiní však souhlasí s názorem, že by se v této době už mělo připravovat na povinnosti školáka, jinak pro ně bude přechod do první třídy příliš náročný a možná i méně úspěšný. Velké naděje ohledně přípravy vkládají právě do mateřské školy.

Ještě před několika lety se v souvislosti s předškolní přípravou hovořilo především o jemné motorice nebo o matematických představách. V dnešní době je spíš zapotřebí připravit děti na to, aby se naučily akceptovat určité požadavky a nároky (samozřejmě přiměřené věku a zákonitostem dětského vývoje), které by měly postupně narůstat.

Poradenská psycholožka PhDr. Ivana Halíková o tom říká: „Dnešní děti jsou z domova spíš zvyklé na umetání cestiček a protektivní přístup ze strany rodičů. Poslední rok před nástupem do školy by jednoznačně měly být vystaveny frontálnímu vedení, tomu, že musejí odložit své bezprostřední přání, že se musejí zařadit do nějaké skupiny a pracovat, i když zrovna mají nápad dělat nebo říkat něco úplně jiného. Naše školství je postavené na skupinovém vzdělávání – a v předškolním roce je nejvyšší čas na to, aby se dítě naučilo respektovat, že je členem skupiny a musí v ní pracovat. To vidím v poslední době jako velký problém, děcka jsou z rodinného prostředí mnohem víc podporována ve spontánnosti než v dodržování pravidel“ (Kramulová, Informatorium 2015/8).

Další oblastí, které by se měla věnovat pozornost, je řeč. Jedním z důležitých znaků psychické a fyzické zralosti dítěte při jeho nástupu do školy je úroveň řečových schopností. Rodiče by měli na doporučení učitelky vyhledat logopedickou poradnu, pokud má dítě řečové problémy. Osvědčuje se také návštěva logopeda přímo v mateřské škole. Důležitá je pak důslednost v každodenním domácím cvičení.

Kořátková (2008, s. 135, 136) uvádí jako klíčové tyto další oblasti: V kognitivní oblasti je třeba prohlubovat vnímání a myšlení, chápání logických souvislostí na základě podobnosti, odlišnosti, návaznosti, doplnění a orientace. Komunikovat, vyhodnotit, porozumět a zvolit adekvátní odpověď, aktivně používat jazyk. Zapamatovat si smysluplné celky (písně, říkadla), ale i situace, zážitky, vzkazy a sdělovat je. V oblasti motoriky koordinovat pohyby ve sportovních dovednostech, využívat grafomotorické dovednosti a mít uspokojivou senzomotorickou koordinaci. V oblasti sociálních dovedností zvládnout odloučení od rodiny, dokázat komunikovat ve skupině, přistoupit na kompromis, přijmout pravidla, tolerovat a respektovat druhé, dokázat slovně řešit konflikt, cítit potřebu pomoci ostatním.

Dále by se podle doktorky Halíkové dítě před nástupem do školy mělo dobře orientovat v tvarech a mělo by poznat první a poslední hlásku ve slově. Mělo by umět vytleskat slovo z hlediska slabik a poznat sluchem, jestli jsou dva útvary stejné, nebo ne.

Mateřské školy mají mnoho různých materiálů pro tyto činnosti a svým programem předškolní výchovy mohou ve všech oblastech dětem k dovednostem pomoci.

Význam mateřské školy pro přípravu dětí na školu je značný. „V zásadě se prokázalo, že děti, které procházely předškolní edukací, dosahovaly v testech měřících jejich intelektový a řečový rozvoj vyšších výkonů než děti, které tuto předškolní edukaci neměly. Adekvátní předškolní edukace může zlepšovat kvalitu života dětí, a to tím, že napomáhá rozvíjení dětské osobnosti, jejich vzdělávacího potenciálu a s dlouhodobými účinky jejich celkové výkonnosti“ (Průcha, s. 392).

V poslední době se dokonce chystá zákon, podle kterého bude poslední rok v mateřské škole povinný. Současná ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Kateřina Valachová tento krok velmi podporuje: „Mým cílem je, aby poslední rok před zahájením školní docházky všechny děti v mateřské škole měly co nejkvalitnější přípravu na úspěšný začátek v první třídě. Zkušenosti z ostatních zemí ukazují, že je to správná cesta a že kvalitní předškolní vzdělávání je zárukou úspěchu a kvality v následujících letech docházky. Povinný předškolní rok bude ve veřejných předškolních zařízeních bezplatný

a bude možné jej plnit podle možností a potřeb dětí – buď v mateřské škole zapsané ve školském rejstříku, nebo případně za určitých podmínek individuálně“ (iDNES.cz).

Ne všichni odborníci však s tímto chystaným zákonem souhlasí a někteří ho dokonce označují za kontroverzní. Objevují se názory, že se povinná předškolní docházka zavádí proto, aby se do mateřských škol začlenily děti ze sociálně nepříznivých rodin, které doposud školky nenavštěvují. Je pravda, že některé z těchto rodin své děti na školu nepřipravují, ale není jisté, že je toto opatření do mateřských škol přivede. Možná se již tak problémové rodiny jen zatíží další povinností, které nebudou moci dostát.

4. PŘECHOD DÍTĚTE DO ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Vstup do školy mění dosavadní způsob života dítěte, počátek školní docházky je jedním z nejdůležitějších vývojových i sociálních mezníků. Je to pro něj velmi náročné období po stránce duševní i tělesné. Musí se adaptovat na nové prostředí, na nový denní režim, nové kamarády i učitele. Školní povinnost je v mnoha zemích stanovena pro šestileté děti. Také u nás je dovršení šesti let věku prvním a rozhodujícím kritériem k nástupu do školy. Dosažení stanoveného fyzického věku však ještě samo o sobě nezaručuje, že dítě úspěšně zvládne požadavky, které na ně bude klást škola. S věkem se musí spojovat i určitý stupeň celkového vývoje, který umožní dítěti bez větších potíží plnit školní povinnosti a účastnit se vyučování. Tradičně se pro tento stupeň vývoje užívá pojem školní zralost, v poslední době také termín školní připravenost.

4. 1. Školní zralost

Dříve byla školní zralost chápána v užším pojetí, jen jako spontánní zrání organismu, příslušných struktur a funkcí bez ohledu na vliv prostředí a výchovy.

„Současné pojetí vychází z komplexního chápání psychického vývoje dítěte a zahrnuje biologické zrání i vliv prostředí (zvláště výchovy), jež stimulují rozvoj schopností a připravují dítě emočně a sociálně na vstup do školy.“ (Kropáčková, s. 14)

„Školní zralost zahrnuje míru rozvoje z pohledu zralosti fyzické (fyzické předpoklady – výška, váha, započatí růstu dlouhých kostí vedoucí ke změně postavy proporčně podobné dospělému, počátky výměny zubů a kvalita zdraví) a psychické (kognitivní úroveň, citová a sociální vyspělost, kvalita vyjadřování). Míru zralosti v těchto zmíněných oblastech odborně posuzují především pediatři a psychologové“ (Koťátková, s. 139).

Podle Vágnerové (2000) je školní zralost jedním z předpokladů přijatelného zvládnutí role školáka. Jde především o určitou úroveň zralosti CNS, která se projevuje změnou celkové reaktivity dítěte, zvýšenou odolností k zátěži a schopností koncentrace pozornosti. Zrání ovlivňuje i rozvoj motoriky a senzomotorické koordinace, zrakového a sluchového vnímání. Školní úspěšnost závisí i na rozvoji poznávacích schopností, které ovlivňuje zrání i učení. Podmínkou přijatelné adaptace na školu je rovněž dosažení

určité úrovni autoregulace.

Brtníková (1991, s. 194) školní zralostí rozumí dosažení nových vlastností, které vytvářejí novou osobnost školáka – jde o celou změnu myšlení a o přizpůsobení novým situacím, aby dítě bez újmy na zdraví splňovalo všechny požadavky, které na ně škola klade. Školní zralost bývá také charakterizována jako stav dítěte, který zahrnuje jeho zdravotní, psychickou a sociální způsobilost začít školní docházku. Pokud se na školní zralost budeme dívat z pedagogického hlediska, můžeme spíš mluvit o školní připravenosti.

4.2. Školní připravenost

„Školní připravenost je chápána jako aktuální stav rozvoje osobnosti dítěte ve všech oblastech s přihlédnutím k vývojovým předpokladům i vnějším výchovným podmínkám“ (Kropáčková, s. 15).

Můžeme ji také definovat jako „způsobilost a stav rozvoje obecných a praktických vědomostí, dovedností a návyků, které umožní dítěti pokračovat ve svém vývoji prostřednictvím školního vzdělávání“ (Koťátková, s. 139).

Jde o souhrn kompetencí „v oblasti kognitivní, emocionálně-sociální, pracovní a somatické, které dítě nabývá a rozvíjí učním, sociální zkušeností, zejména v MŠ“ (Bednářová, s. 2).

Do kognitivních předpokladů patří například řeč, vizuomotorika, grafomotorika, zrakové a sluchové vnímání, vnímání prostoru a času, základní matematické představy. Po osobnostní stránce se od dítěte očekává emocionální stabilita, sebeovládání, odolnost vůči frustraci, odolnost vůči nezdaru či neúspěchu. Dítě se také musí umět odloučit od rodiny, začlenit do skupiny vrstevníků, umět s nimi spolupracovat, rozumět pravidlům a respektovat je. Důležitá je také schopnost záměrné koncentrace pozornosti na danou činnost, smysl pro povinnost, zodpovědnost k dokončení úkolu. Předpokládá se také i dostatek samostatnosti při střídání činností. Je zapotřebí, aby dítě projevovalo přirozený zájem o učení, dostatek zvědavosti, chuť poznávat a učit se nové věci. Mělo by také mít dostatečné sebevědomí, věřit svým schopnostem, že požadované úkoly zvládne.

Školní zralost/připravenost (způsobilost vstoupit do školy) můžeme pojímat také jako „výslednici charakteristik dítěte, přání a očekávání rodičů, kvality domácího prostředí, kvality působení mateřské školy a charakteristik a požadavků školy (spíše však učitelky v první třídě, školského systému.“ (Mertin, s. 238).

4. 3. Odklady školní docházky

Školní připravenost posuzuje především pedagog, ať už v mateřské škole, v základní škole při zápisu, nebo psycholog v pedagogicko-psychologické poradně.

Posouzení připravenosti dítěte na školu je někdy složité, musí se zhodnotit celá osobnost dítěte, vzít v úvahu zdravotní i pedagogická hlediska. K hodnocení se používají různé testy školní zralosti. Nejvhodnější je provádět je v dostatečném předstihu (asi půl roku) před nástupem do školy. To umožní včas zajistit správnou péči, případně uvažovat o odkladu školní docházky ještě před zápisem do školy.

Nízká úroveň připravenosti ztěžuje dítěti adaptaci na školní požadavky, způsobuje neúspěchy ve školní práci a jejich důsledky se pak odstraňují jen těžko a zdlouhavě.

Uvažovat o odkladu je vhodné u dětí, které jsou zdravotně oslabené, u dětí s opožděným, pomalejším nebo nerovnoměrným kognitivním vývojem, u dětí nezralých v oblasti práceschopnosti nebo v oblasti emocionálně-sociální. Někdy je třeba vzít v úvahu i životní situaci v rodině (probíhající rozvod, úmrtí blízké osoby, přestěhování, změnu jazykového prostředí), ale také momentální zdravotní stav dítěte.

Odklad školní docházky o rok (výjimečně i o dva) může dítěti skutečně pomoci, zvláště když se v tomto mezidobí bude na jeho přípravě pracovat. Na druhé straně přibývá odkladů, pro které nejsou vážné důvody. Rodiče chtějí dětem prodloužit bezstarostné dětství, nepřidělovat mu starosti a povinnosti. Jindy mají jen obavy, zda jejich dítě školu zvládne. Zde je nebezpečí v tom, že duševní kapacita dítěte nebude patřičně využita a jeho vývoj bude zbytečně bržděn. Jsou ovšem i rodiče, kteří nedbají na doporučení např. mateřské školy a dítě do školy dají, přestože nesplňuje předpoklady k zvládnutí školní docházky. Ojedinele jsou i takoví rodiče, kteří pro své dítě žádají předčasný nástup. Přisuzují dítěti výjimečné schopnosti v některé oblasti.

I zde je třeba, aby situaci posoudil odborník a rodičům vysvětlil, co je pro jejich dítě nejvhodnější.

Lze tedy shrnout, „že pro zralé dítě je vhodnější zahájení školní docházky, pro nezralé její odložení. Některé nezralé děti potřebují pouze čas na přirozené vyzrání, některým je však třeba poskytnout podporu v rozvoji nevyzrálých nebo přímo oslabených oblastí. Na ní by se měla podílet jak rodina, tak MŠ například formou individuálního vzdělávacího plánu, předškolní průpravy v MŠ, edukativně-stimulační skupiny pro dítě s rodičem na půdě pedagogicko-psychologické poradny, MŠ nebo ZŠ. Možná je i individuální speciálně-pedagogická péče v pedagogicko-psychologické poradně nebo speciálně-pedagogickém centru. Jinou formou přípravy je přípravný ročník při ZŠ nebo ZŠ speciální“ (Bednářová, s. 7).

4. 4. Požadavky základní školy

Pro úspěšný začátek školní docházky je také důležité, jaké podmínky pro vstup do 1. třídy vytvoří sama škola. Velmi významné je i to, jaké požadavky na dítě škola má.

„Žádný program používaný v českém školství nemá sdělené požadavky na dítě vstupující do první třídy. To však neznamená, že tyto požadavky nejsou implicitně zabudovány v programu školy nebo v činnosti učitelky, která podle programu učí. Pokud by dítě vstupovalo do školy, která přijímá roli služby a akceptuje aktuální projevy dítěte v souladu s jeho možnostmi, nejednalo by se o žádný nedostatek. Ve stále setrvávajících podmínkách však pokládám absenci sdělených požadavků za nežádoucí a značně komplikující rozhodování o vstupu dítěte do prvního ročníku“(Mertin, s. 243).

Všechny u nás povolené vzdělávací programy nepostupují stejným způsobem, preferují odlišné přístupy. Záleží také na konkrétní učitelce a na jejích požadavcích. Proto by mělo být samozřejmostí, aby učitelka byla rodičům i dětem známa již při zápisu a aby se s jejími požadavky včas seznámili. Osobnost učitele má velký vliv na citovou a společenskou atmosféru ve třídě. Podle Langmeiera je časté, že dítě, které se zdá nezralé ve třídě jednoho učitele, se postupně (a někdy poměrně rychle) úspěšně začlení v jiné třídě pod vedením trpělivého a zkušeného pedagoga.

Učitel se v prvním ročníku setká s dětmi nestejně starými, nestejně vyspělými a také s dětmi s nestejným rodinným zázemím. Je pro něj velmi obtížné vytvořit z nich takový kolektiv, kde by se všem dařilo. Je to tím těžší, čím větší počet žáků ve třídě má. Přesto by měl dělat vše pro to, aby se děti nemusely za každou cenu přizpůsobovat neměnným vyučovacím normám a předpisům školy. Výchova a vzdělání by se měly naopak přizpůsobit individuálním dispozicím každého dítěte.

5. PRAKTICKÁ ČÁST

5.1. Cíl práce a výzkumný problém

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak se daří rodičům a učitelům mateřských škol připravovat předškolní děti na zvládnání požadavků základní školy, a jak tuto připravenost vidí učitelé 1. ročníku základní školy.

Po vyhodnocení výsledků výzkumu bude možné doporučit, jak zlepšit připravenost dětí na školu ze strany rodičů a učitelů mateřských škol.

Výzkumný problém

Jak připravovat děti předškolního věku na zvládnání požadavků základní školy?

Výzkumné otázky

- 1.** Jak se daří připravovat předškolní děti v MŠ na školní docházku?
- 2.** Jak připravují rodiče své dítě na vstup do základní školy?
- 3.** Jak jsou splněna očekávání rodičů po vstupu dítěte do první třídy?
- 4.** Jaké nejčastější nedostatky v připravenosti na školu vidí u dětí učitelé prvních tříd?

5.2. Metodika výzkumu

K získání potřebných údajů byla použita metoda kvalitativního výzkumu – polostrukturované rozhovory.

Tyto rozhovory se uskutečnily s respondenty ze tří různých skupin: s učitelkami mateřských škol, s rodiči předškolních dětí, respektive žáků prvních tříd, a s učitelkami prvních ročníků. Proběhly ve dvou termínech.

První část rozhovorů se konala v červnu 2015 se čtyřmi učitelkami mateřských škol a s čtyřmi rodiči (matkami) tehdejších předškoláků. Učitelky mateřských škol jsem pro přehlednost označila jako M1 (23 let, 4 roky praxe v MŠ)

M2 (42 let, 7 let praxe v MŠ)

M3 (50 let, 29 let praxe v MŠ)

M4 (62 let, 43 let praxe v MŠ)

Rodiče budou označeni jako R1, R2, R3, R4

Druhá část rozhovorů proběhla v listopadu 2015, 3 měsíce od zahájení školní docházky s týmiž čtyřmi rodiči a dále pak se čtyřmi učitelkami prvních tříd základní školy, které označíme jako Z1 (29 let, 4 roky praxe v ZŠ)

Z2 (33 let, 8 let praxe v ZŠ)

Z3 (41 let, 17 let praxe v ZŠ)

Z4 (51 let, 28 let praxe v ZŠ)

Většina dotazovaných byla z Blatné (okres Strakonice), pouze jedna učitelka MŠ a jedna matka z obcí v nejbližším okolí.

Všichni zúčastnění byli velmi ochotní a vstřícní, při rozhovorech byl zřejmý jejich zájem o zkoumanou problematiku. Rozhovory byly nahrávány a potom přepsány.

5. 3. Výsledky rozhovorů

5. 3. 1. Výsledky rozhovorů s učitelkami mateřských škol

Obsahem této části jsou výsledky rozhovorů s učitelkami MŠ, které proběhly necelý měsíc před koncem školního roku v červnu 2015. Učitelky odpovídaly na otázky, předem připravené pro polostrukturovaný rozhovor. Otázky byly sestavené tak, aby přinesly odpověď na 1. výzkumnou otázku: **Jak se daří připravovat předškolní děti v MŠ na školní docházku?**

Otázka č. 1 – Jaké jsou nejčastější potíže dětí v předškolním oddělení?

Všechny učitelky uvedly problémy s výslovností dětí. Paní učitelka M2 říká: „*Logopedické problémy má asi polovina dětí a je to rok od roku horší.*“ Paní učitelka M1 tato slova potvrzuje: „*Některé děti mají hodně špatnou výslovnost. Já mám ve smíšené třídě 9 předškoláků a z nich jen 2 mluví dobře. Je to katastrofa, rodiče přemlouváme, aby chodili na logopedii.*“ Paní učitelka M3 uvádí, že kromě špatné výslovnosti mají děti potíže s komunikací obecně: „*Nejsou zvyklé počkat, když někdo mluví a skáčou do řeči. Překřikují se navzájem.*“ Paní učitelka M2 je s komunikací svých dětí spokojená: „*Umějí se domluvit bez hádání a všichni už se naučili dospělým vykat, což si, myslím, není všude běžné.*“

Paní učitelka M1 si stěžuje na neznalost základních básniček a písniček z předchozí třídy a špatnou grafomotoriku. Ostatní učitelky jsou s úrovní grafomotoriky spokojené. Paní učitelka M2 vidí problém v soustředěnosti a udržení pozornosti dětí. Stejný názor má i paní učitelka M3: „*Některé děti se nedokážou soustředit na činnost, jsou nepozorné, když jim něco vysvětluji. Často pak zadaný úkol nesplní správně.*“

Jako další nedostatek vidí paní učitelka M4 netrpělivost některých dětí a neustálé vyžadování pozornosti učitelky: „*Všechno chtějí hned, nedokážou chvíli počkat, když se zrovna věnují někomu jinému.*“

Všechny učitelky se shodly na tom, že hodně dětí je nesamostatných v sebeobsluze.

Otázka č. 2 – Jak se vám daří tyto potíže odstraňovat?

Řečové problémy jsou ve všech mateřských školách řešeny spoluprací s logopedickou poradnou. Každá z učitelek uvedla, že mateřskou školu pravidelně navštěvuje logoped a vybrané děti jsou pak zvány s rodiči do poradny. Paní učitelka M1 říká: „*S řečí je to stále špatné. Děti potřebují individuální logopedickou péči.*“ Paní učitelka M2 si myslí, že se řeč dětí v průběhu školního roku lepší. Paní učitelky M4 a M3 se shodují v tom, že to závisí na spolupráci rodičů. M3: „*Záleží na rodičích – práce s logopedkou ve školce nenahradí denní mluvení doma.*“

Co se týče grafomotoriky, popisuje způsob překonávání obtíží paní učitelka M1 takto: „*Snažíme se o zlepšování každý den. Uvolňujeme zápěstí, úchop ruky kontrolujeme pořád. Hodně využíváme různé pracovní listy.*“ Paní učitelka M2 říká: „*U nás ve školce je samozřejmé, že děti v posledním roce docházky dostávají domácí úkoly. Je to proto, že máme smíšené třídy a na individuální práci s předškoláky máme méně času, než bychom potřebovali. Používáme materiály z časopisu Kuliferda.*“

K podpoře samostatnosti a trpělivosti využívá paní učitelka M3 vhodnou motivaci. Například: „*Zkus to sám, vždyť to umíš,... nebo: počkej chvíli, teď je řada na Jiříkovi.*“

Otázka č. 3 – Co pokládáte za nejdůležitější v přípravě na vstup do školy?

Kromě správné výslovnosti a rozvíjení grafomotoriky (popsaných podrobně v otázkách č. 1 a č. 2) uvádějí všechny paní učitelky podporu samostatnosti. Paní učitelka M3 k tomu doplňuje: „*Učit je samostatnosti v oblékání, sebeobsluze při jídle a na WC.*“ Paní učitelka M2 k tomu ještě přidává samostatnost při úklidu. Všechny učitelky se shodují v tom, že velmi důležité je učit děti udržet pozornost a naslouchat. Paní učitelka M1 o tom říká: „*Učím je sedět v kroužku a poslouchat, to je velký problém. Na začátku si povídali, vůbec nereagovali, co jim říkám. Takže: naslouchat a vydržet sedět. Soustředit se na činnost.*“ Paní učitelky M3 a M4 považují za důležitý rozvoj vzájemné komunikace, zejména umět se domluvit a nestydět se.

Otázka č. 4 – Jak při přípravě na školu spolupracují rodiče?

Podle všech učitelek spolupráce s rodiči funguje. Paní učitelka M2 ji dokonce považuje za výbornou. Paní učitelka M1 o ní mluví takto: „*Komunikace s rodiči funguje dobře. Rodiče upozorníme, pokud je nějaký problém a oni ho většinou pomůžou řešit. Chápou, že nám jde o stejnou věc jako jim, nestojí proti nám.*“ Podle paní učitelky M3 „*je spolupráce s rodiči důležitá, ale ne všichni rodiče jsou ochotni vyslechnout náš názor, zvláště když jde o řešení nějakého problému, z kterého vyplývá nějaká nepříjemnost.*“ Všechny učitelky se shodují v názoru, že v chování dětí se přesně odráží styl výchovy, preferovaný v rodině.

Otázka č. 5 – Jaký styl výchovy upřednostňujete při práci s dětmi?

I v odpovědích na tuto otázku panuje shoda. Všechny paní učitelky uvádějí, že preferují demokratickou výchovu. Ponechávají dětem možnost volby, pokud to jde. Zároveň však dodávají, že vyžadují dodržování pravidel a plnění povinností. Paní učitelka M1 říká doslova: *„Dříve byla výchova autoritativní, dnes zase někdy sklouzává k liberalismu. Ideální je demokratický styl. Děti musí znát míru. Snažím se být důsledná, ale přátelská. Taky děláme legrácky, ale učím je znát hranice.“* Paní učitelka M3: *„Určitě ne liberální. Děti musí znát pravidla. Musí umět poslechnout, když je třeba.“* Paní učitelka M1 ještě dodává: *„Děti by měly uznávat autoritu dospělých.“*

Otázka č. 6 – Nutíte děti do činností, které se jim dělat nechtějí?

Paní učitelky M1 a M4 tvrdí, že když se děti dobře namotivují, není třeba je nutit. Paní učitelka M1 uvádí také: *„Úklid? Práce? Jsou zvyklé. Je to samozřejmost, není to nucení. Na cinkání beze slova jdou. A pak to klidně jdeme zkontrolovat.“* Paní učitelka M4 říká: *„Musí se brát ohled na zvláštnosti dětí. Někoho stačí jen do práce popostrčit, na jiného se musí přísněji.“* Paní učitelka M2 netrvá na dokončení celého úkolu, ale podle možností udělat alespoň polovinu. Paní učitelka M3 má tento názor: *„Ano, pracovat se musí. Někomu to bude trvat déle, než pochopí, že je třeba dělat i věci, které ho zrovna nebaví. Ale jestli se to nenaučí ve školce, tak ve škole bude mít problém.“*

Otázka č. 7 – Jaký je váš názor na odklady školní docházky?

Paní učitelky se shodují, že ve většině případů dětem prospějí. Paní učitelka M2 doplňuje: *„Dost dětí potřebuje zlepšit řeč, některé jsou sociálně nezralé. Po rozumové stránce ale některým dětem ani odklad nepomůže. Dobré je, že všechny děti s žádostí o odklad projdou poradnou a my tak máme možnost zaměřit se na zjištěné nedostatky. Musí ale taky spolupracovat rodiče.“* S tím, že se musejí na přípravě podílet i rodiče, souhlasí i paní učitelka M1: *„Mám teď ve třídě jednoho chlapce po odkladu kvůli řeči. Moc se to ale nelepší. Sami rodiče přiznávají, že to doma moc netrénují, protože není moc času.“* Paní učitelka M4 si myslí, že někteří rodiče vyžadují odklad zbytečně a jako důvod uvádějí, že *„není kam spěchat, škola mu neuteče. Je ještě dětský a hravý, má ještě čas.“* Paní učitelka M3 uvádí: *„Myslím si, že odklad pomůže mnoha dětem prostě dozrát. Druhá věc je zneužívání odkladů – tenhle trend není dobrý. Je to i taková móda.“*

Otázka č. 8 – Co si myslíte o uvažovaném povinném posledním ročníku v MŠ?

Paní učitelka M3 se domnívá, že: „*Je to dobrý nápad, jak dostat do školky všechny děti. Ale myslím si, že to nedonutí rodiče dětí, které doted' do školky nechodily, aby najednou začaly. Už se stejně chystají výjimky.*“ Paní učitelka M4 by to jako povinnost vůbec nezaváděla, paní učitelka M2 to dokonce považuje za hloupost a zbytečnost. Paní učitelka M1: „*Nesetkala jsem se nikdy s tím, že by do školy nastoupilo dítě rovnou z rodiny. Všechny děti přece chodí do školky.*“

Shrnutí a vyhodnocení odpovědí učitelek mateřských škol

Jako nejčastější potíže v předškolním oddělení uvádějí paní učitelky řečové problémy, které jsou stále častější. Dále pak nedostatky v sebeobsluze, zejména v oblékání, malou soustředěnost, netrpělivost. Většina nedostatků se daří odstraňovat, například řečové potíže, pokud však dobře spolupracují rodiče a navštěvují s dítětem logopedickou poradnu. Grafomotorika byla hodnocena jako dobrá, v mateřských školách jejímu procvičování věnují hodně času. Mnoho prostoru věnují také podpoře samostatnosti, paní učitelky to považují za jednu z nejdůležitějších oblastí v přípravě na školu. Všechny paní učitelky se snaží při své práci používat demokratický styl výchovy, tedy ani liberální, ani autoritativní. Při vhodné motivaci není nutné nařizovat dětem splnění nějakého úkolu, učí však děti, že započatá práce se má dokončit. V otázce odkladů školní docházky se paní učitelky shodují, že je to velmi individuální. Někdy dětem pomůžou, jindy jsou zbytečné. Na chystaný nový zákon o povinném posledním roce v mateřské škole se dívají jako na zbytečný, protože si myslí, že poslední rok v mateřské škole navštěvují všechny děti.

Zajímavé je, že ani jedna paní učitelka neuvedla, že nejdůležitější při přípravě dětí na školu je osvojování vědomostí, jako je počítání, znalost barev, geometrických tvarů, rozvoj zrakového a sluchového vnímání a podobně. Důvodem může být skutečnost, že to paní učitelky považují za naprostou samozřejmost, o které je zbytečné hovořit. Možné je také, že jsou přesvědčeny, že tyto znalosti nejsou dnes pro předškolní děti tím nejpodstatnějším, co musejí zvládnout, než nastoupí do školy.

5. 3. 2. Výsledky rozhovorů s rodiči před nástupem dětí do školy

Obsahem této části jsou výsledky rozhovorů s rodiči budoucích prvňáčků. Proběhly v červnu a v červenci 2015. Rodiče odpovídali na otázky, které byly předem připraveny jako podklady pro polostrukturovaný rozhovor. Otázky byly formulovány tak, aby přinesly odpověď na 2. výzkumnou otázku: **Jak připravují rodiče své dítě na vstup do základní školy?**

Otázka č. 1 – Těší se vaše dítě do školy?

Všichni čtyři rodiče se shodují, že se jejich dítě do školy těší. Rodič R1 o tom říká doslova: *„Moc, a co se to řeší ve školce, ty návštěvy škol, tak čím dál víc. Už nechce do školky, ale do školy. Těší se, že už bude umět číst a psát. Že už bude školák – prostě NĚKDO.“* Rodič R3 odpovídá: *„Tvrdí, že jo. Je to na ní vidět. Je zvědavá.“* Rodič R4 uvádí: *„Ano, těší, protože se jí nelíbilo ve školce. Musela tam jíst jídla, která jí nechutnala. Třeba chleba s máslem. V posledním ročníku měla dokonce ranní nevolnosti, už cestou v ulici ke školce jí bolelo břicho.“* Rodič R2 si myslí, že se sice jeho dítě těší, ale zároveň má i určité obavy: *„Má staršího bratra, který chodí do 4. třídy a ten ho očkuje, že to není nic moc. Má smíšené pocity. A taky říká, že už to ve školce byla trochu nuda.“* Rodiče R2, R3 a R4 také říkají, že se hodně těší na kamarády ze školky, kteří s nimi do školy nastoupí. Rodič R2: *„Půjde s kamarádem ze školky. Plánují, jak spolu budou sedět.“* Rodič R3: *„Jde s ní pár dětí ze školky, bude to lepší, i když ona se skamarádí s každým. Myslím, že nástup bude hladký. Bez problémů.“* Pouze rodič R1 se obává: *„Jeho kamarád s ním nejde do třídy. Bude mu to líto. Ale nedá se nic dělat, zvykne si.“*

Otázka č. 2 – Podle čeho jste vybírali školu?

Tři rodiče R1, R2 a R4 se rozhodli především podle toho, že tam již chodí sourozenec. R1 vysvětluje: *„Chodí tam sestra a patříme tam i spádově. Je tam trochu rychlejší rozjezd, některé děti tam nestíhají, ale na druhé škole je to zase takové lážo plážo.“* R2 své rozhodnutí zdůvodňuje: *„Má tam bratra a já tam taky chodila. Znáám tam i některé učitele. Jsou tam samí mladí, kteří to ale s dětmi umějí. Je to sice dál, ale stejně jezdíme autem. Na druhé škole nikoho neznám.“* Rodič R3 se jako jediný rozhodl jinak: *„Áda půjde jinam než sestry, i když to má dál. Stejně už vyšly. Chci zkusit něco nového. Slyšela jsem jen samé dobré věci. Učitelky znám, ale nebylo to to hlavní. Spíš:*

změna je život. A jde tam se spolužáky ze školky.“ Učitelku znali předem všichni rodiče, rodič R2 se také zmínil, jaký by podle něj měl učitel být: „Měl by být hodný, ale i přísný. Důslednost ano, ale ne zhurta.“ Rodič R1 má o učiteli tyto představy: „Musí být spravedlivý. Metoda cukr a bič není špatná. A u zlobivých dětí musí umět oddělit zlobení od učení. Nemstít se za to známkami.“

Otázka č. 3 – Připravila mateřská škola vaše dítě na školu dobře?

Všichni rodiče se shodují, že příprava na školu probíhala v MŠ dobře. Rodič R4 dokonce uvádí: *„V mateřské škole se hodně a důsledně učili. Umí počítat do 10 i víc, zná některá jednotlivá písmenka.“* Podle rodiče R3: *„se ve školce naučila všechno. Baví ji pohyb, tanec, výtvarka. Je ráda ve společnosti dětí. Počítá do 20, umí se podepsat.“* Rodič R1 o přípravě hovoří takto: *„Učili se jméno, adresu, první x poslední, nahoře x dole, má logické myšlení i představivost. Když byly dřív třídy spojené, bylo to fajn. Velcí táhli malé. Ale když se pak starší nechávají ovlivnit malýma, třeba v šišlání, je to špatně.“* Rodič R2 si myslí, že školka připravuje děti dobře, ale syn tam moc nechodil: *„Ve školce hodně marodil. Měl mononukleózu, pak angíny. Taky mu vyndávali nosní mandli. Ted' už by měl být zdrav.“*

Otázka č. 4 – Jak připravujete dítě vy?

Rodiče většinou dítě cíleně neučí, ale pokud má o něco zájem, samozřejmě mu to vysvětlí. Některé děti už navštěvují kroužky. Hodně toho také pochytlí od starších sourozenců. Rodiče mluvili také o materiální přípravě na školu. Rodič R1 říká: *„Sestra si s ním hraje na školu. Učí ho číslice, písmena. Počítá do 100, má to všechno naposlouchané.“* O přípravě starším sourozencem mluví i rodič R2: *„Brácha mu čte, je zvyklý poslouchat pohádky v posteli. Někdy čteme my, někdy brácha. Chodí na kroužek výtvarky, aby měl rozcvičenou ruku, rozhýbanou. Je levák. Zajímají ho písmenka a umí se tiskace podepsat, má to odkoukané.“* Rodič R4 o domácí přípravě uvádí: *„Děláme spolu hodně různé luštěnky a křížovky, ale číst a psát ji neučíme.“* Rodič R3 také nepřipravuje své dítě nějak systematicky: *„Cíleně ne. Ona sama ale přijde a chce něco vědět. Je to její iniciativa. Má ráda, když jí čtu před spaním. Vydrží sedět a poslouchat pohádky. Všechno se naučí ve škole. Jo a chodí na flétnu a na tanečky, je hrozně aktivní a nadaná.“* Všichni rodiče také chtějí dětem připravit vhodné prostředí a pomůcky pro práci, někteří už to zařídili. Rodič R1 upřesňuje: *„Od Ježíška dostal tašku, pořád si s ní*

hrál, dával si do ní penál a svačinu. Tak jsem mu ji zabavila, protože by si ji zničil. Psací stůl dostane jako překvapení, až se vrátí z tábora. Aby měl něco nového těsně před školou.“ Podobně to vidí i rodič R2: *„Ježíšek přinesl aktovku a penál. V létě dostane k narozeninám další věci. Pokoj mají kluci každý svůj. Psací stoly taky mají, ale starší stejně píše úkoly dole v kuchyni s námi. Jestli je tam budou dělat spolu, mohli by se rušit.“* Rodič R4 už všechny potřebné věci „nadělil“ k Vánocům. Rodič R3 zatím nic nepořizoval: *„Není třeba kupovat to dopředu. Stačí to až během prázdnin – stůl, židli, tašku. Pokojíček svůj nemá, ale vlastní koutek ano. Ostatní věci koupíme až v září podle seznamu, který dostanou.“*

Otázka č. 5 – Jaký styl výchovy preferujete?

Odpovědi rodičů se shodují v tom, že za nejlepší výchovu považují „zlatou střední cestu“, tedy ani výchovu příliš direktivní, ale ani příliš liberální. Rodič R2 považuje za jednu z nejdůležitějších zásad výchovy důslednost: *„Snažíme se být důslední. Když se něco řekne, tak se to musí splnit. Styl výchovy máme normální, ani ne autoritativní, ani volný. Staršímu synovi manžel v období vzdoru povoloval. Ale já byla ta tvrdší, důsledná. Děti se mají vychovávat jako psi: důslednost, cukr, bič, trpělivost, pochvala. Ale musí se na něj opatrně, ne zhurta. On je takovej citlivější, umí se i rozbrečet. A taky se snažíme jít příkladem.“* Rodič R4 považuje za důležitou také obyčejnou poslušnost, i když přiznává: *„Někdy poslechne až po několikatém opakování.“* O stylu výchovy říká doslova: *„Volnost ne, ale dril taky ne.“* O stylu výchovy „něco mezi“ mluví i rodič R3 a doplňuje: *„Záleží také na situaci, někdy je třeba přísnost. A poslušnost? Někdy poslechne hned napoprvé, jindy to musím říct desetkrát. Uvědomuje si i svůj vliv na dítě: „Je to i ve mně. Záleží na mé náladě a pohodě. Sleduji to 2 roky, má to vliv.“* Rodič R1 uvádí jako největší výchovný problém neposednost svého syna: *„Nevydrží chvíli sedět. To je problém. Často se kvůli tomu na něj zlobíme. Činnost ho musí zaujmout, bavit ho. Pak je to dobrý. Jestli se naučí sedět ve škole, to jsem zvědavá.“* O poslušnosti dodává: *„Zlobí, někdy se špoulí, ale poslechne. Zvládají ho i prarodiče. Jsou i horší děti.“* Rodič R2 problematiku výchovy shrnuje: *„Někteří rodiče to stále řeší a dramaturgizují, dělají z toho vědu. Musí se používat selský rozum a přiměřenost. Děti se nesmějí bát říct rodičům, co se stalo, že něco provedly. Musí vědět, že se můžou svěřit a že se to vyřeší. Nesmějí se bát rodičů a musí vědět, že je mají*

rádi.“

Otázka č. 6 – Respektuje vaše dítě autoritu dospělých?

Všichni rodiče se shodují, že děti nemají problém s respektováním dospělých. Shodně také dále uvádějí, že jejich dítě dospělým vyká. Rodič R2 o tom říká: *„K cizím lidem má respekt, někdy i větší, než k nám, rodičům. Někdy je vzdorovitý, někdy to stačí po dobrém, někdy ne. Není úplně dominantní, ale umí se bránit. Ve školce neměl problémy s neposlušáním.“* Rodič R1 s tím souhlasí: *„Autoritu učitele bude respektovat, to nemám strach. Ale on je takovej chvilkovéj. Když ho něco přestane bavit, nebude tolik dávat pozor, co paní učitelka říká. Je hodně živěj, bude ho muset zaujmout, jinak bude zlobit. To bude možná problém.“* Ani rodič R4 se neobává, že by s tím jeho dítě mělo nějaké potíže: *„Hodně se pohybuje mezi dospělými, umí se chovat. Ví, že musí poslouchat. Jen na babičku je někdy odzlejší.“* Rodič R3 si myslí toto: *„Ona pozná, kdo si zaslouží respekt, kdo má autoritu. Udělá si na něj názor. Z někoho si nic nedělá, ale vyjde s každým.“*

Otázka č. 7 – Rozvíjíte u svého dítěte smysl pro povinnost?

Rodiče nejčastěji uvádějí povinnost uklízet si své věci v pokojíčku. Rodič R4 to konkretizuje takto: *„Uklízí si svůj pokojíček, utírá prach, vynáší odpadky.“* Stejně to vidí i rodič R2: *„Je zvyklý, že něco „musí“, i když se mu nechce. Pracovní návyky má: musí si jednou za týden vyluxovat a utřít prach v pokojíčku. Taky musí chodit s bratrem venčit psy.“* Rodič R1 o tom říká: *„Povinnosti zatím nemá, ale chci to zavést. Prý má každý školní rok přibýt jedna povinnost. V první třídě bude jedna, třeba vynášet koš. Ve druhé přibude další, třeba utírat prach. Mohl by si je sám vybrat.“* Plnění povinností chce po dítěti i rodič R3: *„Doma se jí moc pracovat nechce. Říkám jí všechno desetkrát. Ale třeba vynáší koš, odpadky třídí. Má období, kdy chce luxovat, utírat prach. Ráda pomáhá mně v kuchyni. Ale chci, aby měla povinností víc. Budu to řešit jinak, než u sester. Ty žádné neměly. Já je taky neměla jako dítě. U Ádi to zavedu.“*

Otázka č. 8 – Vedete své dítě k samostatnosti?

Samostatnost v sebeobsluze svého dítěte uvádí většina rodičů jako zvládnutou. Ať už v hygieně, oblékání, nebo v jídle. Pouze rodič R1 si uvědomuje, že se to ještě bude muset zlepšit: *„Hrozně rád jí, ale jako čuně. Je celej špinavej. Učíme ho jíst, aby se*

neumazal.“ Ví také, že bude muset dítě připravit na samostatný ranní odchod do školy se svou o 3 roky starší sestrou: „Budou se ráno vypravovat sami. Vstávat budou v 6, 30, snídani a svačinu budou mít připravenou. Budou jezdit autobusem. Ale problém bude mít spíš sestra, aby to zvládla. On si od ní nebude chtít nechat poroučet.“ Rodič R4 je přesvědčen, že jeho dítě je samostatné ve všech oblastech: „Dokonce si zavazuje i kličku na botách, což jí ještě nedávno nešlo. A když jedeme na kole, sama se stará o to, aby měla na hlavě helmu.“ O nutnosti být samostatný hovoří rodič R3 takto: „Nejsem příznivcem vodění za ručičku. Je přizpůsobivá, nemá s ničím problém. Všechno zvládne sama. Čím dřív, tím líp. Velká závislost na rodičích není dobrá. Bude líp připravená pro život. Vloni už začala chodit ven sama. Ale bylo to oplocené a já často nahlížela. Letos jsme se přestěhovali a už začala chodit sama s dětma bez dozoru.“ Podobný názor na samostatnost má i rodič R2: „Nejsme extrémně starostliví, neděláme všechno za ně. Nedáváme na ně přehnaný pozor, musí si sami natlouct nos. Na spoustu věcí musí přijít sami. Žádné cestičky jim neumetáme. Musí být samostatní a zodpovědní. Mají i odpolední volnost, kdy si hrají s dětmi v ulici.“

Otázka č. 9 – Má vaše dítě nějaké logopedické problémy?

Rodiče R2 a R3 odpovídají, že dítě žádný logopedický problém nemá. Rodič R1 uvádí: „S řečí měl potíže při výslovnosti R a Ř. To trénujeme dobře, už se to lepší. Ale nešlo mu také C, S a Z a to nechtěl. Říkal, že když mu to nejde, tak to nejde. A že už to nechce říkat. Je to trochu boj. Musím ho do toho nutit.“ Naproti tomu rodič R4 si myslí: „Logopedická cvičení děláme chvilku každý den a jde jí to. Ještě musíme zlepšovat R, Ř, K a L. Ale už je to mnohem lepší.“

Otázka č. 10 – Očekáváte nějaké problémy při nástupu vašeho dítěte do školy?

Žádný z rodičů se neobává větších problémů, všichni věří, že děti přestup z mateřské do základní školy zvládnou dobře. Rodič R2 má jen strach, aby syn moc nestonal, jako tomu bylo ve školce. A ještě dodává: „Je trochu citlivější a bojí se nových věcí. On se pohybuje s kamarády staršího bratra a bývá někdy odstrkován. Potřebuje si najít svoje kamarády. On je taky chce mít.“ Rodič R3 si myslí, že jeho dítě nebude mít žádný problém: „Ona se tam na všechno těší. Na nové věci. Ničeho se nebojí. Je to nebojsa. Škola bude větší změna pro mě, než pro ni.“ Rodič R1 se obává, že jeho dítě bude ve škole nepozorné a neposedné. A dále uvádí: „Problém může mít také s velikostí

školní budovy. Moc to tam nezná, bojí se také setkávání s velkými dětmi.“ Žádné potíže si nepřipouští rodič R4, ale poznamenal, že dcera má trochu obavy ze zapomínání věcí do školy nebo domácích úkolů: „Pamatuje si, že její bratr dostával za zapomínání černé puntíky.“

Shrnutí a vyhodnocení odpovědí rodičů před nástupem dětí do školy

Všichni rodiče shodně uvádějí, že se jejich dítě do školy těší, což je důležitý předpoklad pro úspěšné zvládnání školní práce. Dalším důvodem je to, že děti už chtějí být velkými školáky a chodit tam se svými kamarády. Výběr školy nejvíc ovlivňuje docházka starších sourozenců, osobní zkušenost s učiteli a náročnost školy, méně pak vzdálenost od bydliště nebo příslušnost do patřičné spádové oblasti. Podle všech rodičů jsou děti z mateřské školy velmi dobře připraveny pro vstup do prvního ročníku. Na to, jak oni sami děti na školu připravují, odpovídají shodně v tom, že děti nijak systematicky neučí, ale že dětem čtou a snaží se jim vysvětlit to, co je zajímavé. Mluví také o tom, že děti získávají hodně vědomostí od starších sourozenců. Některé děti již navštěvují různé zájmové kroužky. Rodiče se také zmiňují o pořizování pomůcek a vybavení do školy, všichni dbají na to, aby děti měly své pracovní místo. Ve stylu výchovy preferují „zlatou střední cestu“, za nejdůležitější považují důslednost. Někteří rodiče si jsou vědomi toho, že jejich děti mají občas potíže s poslušností, ale nemají strach, že by dítě ve škole neposlouchalo. Nerespektování učitelky nebo jiných dospělých se neobávají. Snaží se o to, aby se dítě naučilo mít smysl pro povinnost, vyžadují od nich pomoc při drobných domácích pracích. Všichni rodiče uvádějí, že jsou děti samostatné a zvládají sebeobsluhu. Rodiče, kteří uvádějí, že jejich dítě má logopedické potíže, se snaží s dětmi pracovat. Přiznávají ovšem, že zlepšování řeči je obtížné a časově náročné.

Všichni rodiče si myslí, že je jejich dítě na školu připraveno a nemají z přestupu do základní školy strach. Věří, že si ve škole povedou dobře a na všechno si zvyknou.

5. 3. 3. Výsledky rozhovorů s rodiči po zahájení školní docházky

Rozhovory s rodiči prvňáčků proběhly v listopadu 2015, 3 měsíce od nástupu dětí do první třídy. Každý z rodičů odpovídal na předem připravené otázky. Polostrukturovaný rozhovor měl za cíl najít odpověď na otázku: **Jak jsou splněna očekávání rodičů po vstupu dětí do první třídy?**

Otázka č. 1 – Jak se vaše dítě v prvních dnech adaptovalo v novém prostředí?

Žádný z rodičů neuvádí, že by dítě mělo nějaký problém s adaptací na školu. Rodič R1 to rozvádí: *„Honzíkovi se moc líbilo, byl nadšený od samého začátku a pořád se do školy těší. Sedí s holčičkou a je mu to jedno. Před sebou má kamarády ze školky. Je to v pohodě.“* Rodič R3 popisuje, jak se dítě začlenilo: *„Nástup byl naprosto pohodový. Šla tam s nejlepší kamarádkou a dalšími 4 dětmi. Akorát – 3 dny ve škole - a už jsem slyšela stížnosti na chování. Ale s tím jsem počítala. Mluvení při hodině. Seděla s kámoškou ze školky a to je taky známá firma. Rozsazení nepomohlo, mluvení pokračuje dál. Teď už má i další kamarády, kecá se všemi.“* Podle rodiče R4 byly první dny ve škole pro dítě nudné: *„Seznamovali se se školou, kde už to dávno znala.“* Rodič R2 popisuje první dny takto: *„Byl takovej zakřiknutej pár dní. Naštěstí do té školy chodí s bráchou. Ten se na něj hned nevykašlal a doprovázel ho do šatny. Všechny věci musel mít tam, kde mají být, na svém místě, aby ho to nerozhodilo. Sedl si s nejlepším kamarádem do lavice, probíhalo to dobře. Jediný problém měl se zdravením. On je trochu stydlivej, snaží se být nenápadnej a neviditelnej.“*

Otázka č. 2 – Jak zvládá práci ve škole?

Všichni rodiče odpovídají, že jejich dítě zvládá učení ve škole bez problémů. Rodič R2 své dítě chválí: *„Všechno mu jde, je chytrý a má i dobrou paměť. Básničky, ty umí hned, ty k těm písmenkům. Nosí jedničky, razítka, smajlíky, hned se nám tím chlubí. Nemá s učením žádnou práci. Sám prohlásil, že je s Honzíkem nejchytřejší ze třídy. Sám se ohodnotil. A nejraději má matiku a tělocvik.“* Stejně to popisuje i rodič R1: *„Matika mu jde, píše celkem pěkně, čtení taky v pohodě. Všechno ho baví. A je šikovnej i na ruce. Jenom se prý málo hlásí, i když to ví. Jednou sice dostal ze psaní trojku, protože paní učitelka poznala, že si nedal moc záležet, ale nic si z toho nedělal. Říkal, že trojka je dobrá známka. To slyšel od sestry.“* Rodič R3 si myslí: *„Co se týče učení, tam problém*

není. A asi nebude. Není vůbec hloupá, z toho strach nemám. Ale zase ne až tak svědomitá. Třeba úprava v psaní jí nedělá problém, ale když chce. Když se zabejčí, tak s ní nikdo nehne. Bude to trochu náročnější. Ale čte dobře, jen se jí plete e a i, matika taky dobrý. Baví ji hudebka a výtvarka, to jsou její velké záliby.“ O šikovnosti svého dítěte mluví i rodič R4: „Žádný problém ve škole nemá, je jedna z nejlepších. Číst se naučila hned, jedou genetickou metodu. Postupují rychle, jde to dobře, ale některé maminky si zkraje stěžovaly na moc rychlý postup. Jediné, co jí nejde, jsou kotouly na tělocviku.“

Otázka č. 3 – Jak probíhá domácí příprava na vyučování?

Domácí práci popisuje rodič R3 takto: „Ze začátku chtěla, abych u ní byla. Já bych ji ani nenechala psát něco samotnou. Je to něco nového. Vypadalo to docela nadějně, první týdny. Přišlo se domů a šlo se hned na úkol. Teď už je to hodně slabý. Už není ochotná hned dělat úkol. Už asi opadlo to nadšení. To netrvalo dlouho. Tak měsíc. Teď už ji úkoly vyloženě otravují, zvláště, když je třeba vybarvování a je to zdoluhavý. To je konec. Ona nevydrží u jedné činnosti dlouho. Hraje si při tom, vydrží tak 10 minut. Musím ji motivovat, že pak může jít třeba ven. Domácí úkoly jsou docela problém. Ne, že by byla blbá, ale nechce se jí.“ Na otázku domácí přípravy odpovídá rodič R1: „Napíše si sám úkoly, nechce, abych u toho byla, že jsem prý moc přísná a paní učitelce se líbí, jak píše. Říká: já si to napíšu, ty to jen zkontroluješ. Ale čteme spolu. Tak čtvrt hodiny. Jenže to přečteme dvakrát a už to zná nazpaměť. Tak už čteme i z jiné knížky. Ale jinak se s ním neučíme. Ale sestra si s ním hraje na školu. Baví ji dělat paní učitelku. Dělají to, co mají zrovna ve škole, procvičují sami od sebe. Jo a sám si připravuje věci do školy.“ Rodič R2 říká o domácí přípravě: „Čteme 5 až 10 minut plus jeden úkol, psaní trvá trochu dýl. Nemají jen jednu řádku. Tak čtvrt hodiny. Chce mít všechno pečlivě. Když píše, gumuje, že se mu to nepovedlo, snaží se to mít pěkný. Matika jde taky úplně bez problémů. Vidí u bráchy i těžší příklady, tak to taky zkouší.“ Jako bezproblémovou vidí domácí přípravu i rodič R4: „Úkoly si dělá sama, ale chce, abych u ní seděla. Je pečlivá, snaží se to mít napsané co nejlíp. Čtení jí taky jde, celé nám to trvá tak půl hodiny.“

Otázka č. 4 – Jak se dítě ve škole chová?

Rodič R1 popisuje chování svého dítěte takto: „*Já mám strach ze zlobení, ale paní učitelka říká, že je to kluk, to je jasné, že nebude sedět. Ale je to v pohodě. Paní učitelka si je srovnala na začátku, dostal hned dvě poznámky, snažila se mu nastavit hranice. I paní družinářka říká, že není nejhorší. Jednou měl konflikt s paní ředitelkou, že běhal na chodbě. Ale říkají, že je hodnej, že je galantní k holkám, že pomáhá, kde se dá, pro nás je to supr. Občas ale začíná být „prskavec“ - nafukuje se a je trochu vzdorovitý. On je beran, chce být ten kápo. Musíme ho trochu usměrnit.*“ Jako bezproblémové hodnotí chování svého dítěte rodič R4: „*Anička je ve škole hodná. Až se tomu divím, protože doma je někdy na zabití. Ve škole si to asi netroufne. Je tam za tu vzornou holčičku.*“ Podobně to vidí i rodič R2: „*On je ve škole hrozně hodnej a zakřiknutej chlapeček, kterej bude sedět s rukama za zády třeba i o přestávce. On zlobí až doma. On je takovej vzornej a pečlivej. Když je paní učitelka asi po týdnu přesadila, seděl s holčičkou a ta mu vadila, že opisuje. Ne vždy byla připravená do školy, to ho dost rozčilovalo. Žádné kázeňské potíže nemá. Naopak. Má pochvaly. Ale sešla se tam živější třída, jsou tam i takoví „mauglíci“ nevychovaní, co zloběj a vykřikujou.*“ Problematické chování svého dítěte zdůvodňuje rodič R3: „*Ve škole je ten problém, že si učitelka nedovede vybudovat autoritu. Je mladá, na 1. třídu to chce někoho zkušenějšího. Dostala třeba poznámku: Adriana vyrušuje při vyučování a nedbá pokynů učitelky. Učitelka ji napomene a ona jede dál. Ona si třeba zpívá, i když mají jít potichu po chodbě. Za to taky dostala poznámku. Děti ji mají na háku. Áďa není jediná, kdo zlobí. Přitom má paní učitelku ráda, ale nemůže si pomoci. Nebo jdou třeba ven a Áďa si jede po svém. Já tušila, že to tak bude. Souvisí to s tou její samostatností. Mimo školu respekt k dospělým má, ale ne ke všem. Ona si třídí, koho bude brát a koho ne.*“

Otázka č. 5 – Zvládá ještě nějakou mimoškolní činnost?

Rodič R1 si je vědom toho, že určitou překážkou v navštěvování kroužků je dojíždění z malé obce: „*Má dvakrát týdně fotbal, ale stíhal by toho víc, když by nám to časově vycházelo. Mohl by navštěvovat také kroužky ve škole, ale jezdí mu autobus. Ale on si ještě rád doma hraje se stavebnicemi a hodně kreslí, tak na to má aspoň čas.*“ Rodič R3 popisuje aktivity dítěte takto: „*Ve škole chodí na kroužek dovedných rukou, to si zařídila sama – mně to jen oznámila. Ještě má tanečky, taky od družiny. Je hrozně*

aktivní. Hlásí se na všechny soutěže ve škole od piškvorků po skákání přes švihadlo. Loni chodila na flétnu, teď jsem jí zařídila domácí hodiny. Učí ji moje kamarádka. Jde jí to výborně a baví ji to.“ Rodič R2 odpovídá: „Byl vždycky trochu závislý na bratrovi. Teď už má svůj kolektiv, svoje kroužky. Chodí na hasičský kroužek a ve škole na turistický.“ Podle rodiče R4 už kroužky museli omezit: „Na tenis chodí pořád, ale tanečky jsme museli zrušit, nestíhalo se to.“

Otázka č. 6 – **Myslíte si, že vaše dítě bylo na školu dobře připraveno?**

Všichni rodiče se shodují, že děti byly dobře připraveny z mateřské školy. Rodič R3 to konkretizuje: „Příprava ve školce byla bezvadná. Já si myslím, že tam nebyly žádné nedostatky. Nic nezanedbali. U zápisu věděla všechno.“ Co se týče připravenosti z domova už se názory liší. Rodiče R2 a R4 byli s přípravou doma spokojeni a nic by neměnili. Rodič R2 uvádí: „Nedělala bych nic jinak. Ono se to vždycky vyřeší samo. A bylo to už podruhé, nic nás nemohlo překvapit. Člověk už ví, do čeho jde.“ Rodiče R1 a R3 by něco udělali jinak. Rodič R3 by trochu přitvrdil ve výchově: „Chtělo by to přitáhnout a víc kontrolovat. Jedině ji víc trestat, aby jí to jen tak neprošlo. Ona je hyperaktivní, pro ni je problém vydržet mlčet a sedět v klidu třičtvrtě hodiny. A budu jí ty tresty znechucovat čím dál víc. Aby si uvědomila, že na projevování má přestávky.“ Rodič R1 si je vědom nedostatečné řečové přípravy: „Jediný problém je mluvení. To jsme ho měli dokopat. To jsme zanedbali. To jediné mu dělá problémy. L a R. Na logopedii nechodíme, učili jsme se doma, máme hodně materiálů po sestře, ale nevěnovali jsme se tomu dost. Chtělo to začít už tak půl roku před školou intenzivně.“

Otázka č. 7 – **Vyskytl se ve škole nějaký problém, o kterém jste se ještě nezmínil(a)?**

Rodiče R3 a R4 si myslí, že jejich dítě nemá ve škole problém vůbec s ničím. Rodič R1 vidí problém s větší živostí dítěte: „Párkrát si ve škole o přestávce už něco udělal, jak je divokej. Jednou to bylo koleno, jednou hlava. Vždycky mi zavolají, já mám strach, co se děje. Ale přijdu pro něj a on už běhá znova. Taky má problém s občasným zapomínáním svačiny. Ale dostává peníze, tak si může něco koupit. V jídelně mu nechutná tolik, jako ve školce.“ Jako velký problém vidí rodič R2 častou nemocnost dítěte, která ho trápí už od mateřské školy: „Zase marodil. Na začátku školního roku měl čtyřikrát spálovou angínu. Vždycky byl týden ve škole, pak doma a tak pořád. Když

dobral antibiotika, tak šel. Nemůže zameškat měsíc. Snažili jsme se, aby do školy chodil co nejvíc. A má problém, a to měl vždycky, i ve školce, že když tam nějaký čas není, kvůli nemoci, tak potom se tam z nějakého důvodu bojí. Nechce se mu tam, než se zase začlení. Trvá mu to den, dva, než tam zase zapadne. No a s jídlem není moc nadšený, občas si stěžuje.“

Otázka č. 8 – Splnilo se vaše očekávání ohledně nástupu dítěte do školy?

Rodiče R1 a R2 jsou velmi spokojení s tím, jak proběhl vstup do školy. Rodič R1 o tom říká: *„Naše očekávání se splnila nadmíru. Kdyby takhle probíhala celá škola, tak to by bylo fajn. On je také spokojený nad očekávání. Už by se nechtěl vrátit do školky.“*

Rodič R2: *„Jsem mile překvapena, protože byl dřív trochu nesamostatnej. A ta jeho přecitlivělost? Nikdo tam na něj zatím nebyl ošklivej, oni si tam neublížujou, takže ne. Ale i kdyby, on by si to už nedal líbit.“* Podle rodiče R4 také proběhl vstup do školy podle očekávání hladce: *„Trochu jsme jen měli obavy z jídla v jídelně, protože ve školce nechtěla jíst. Ale jídlo je O. K. A dokonce začala pít mléko, můžou si ho tam kupovat.“*

I přes určité, zejména kázeňské problémy, je rodič R3 spokojen: *„Myslím, že ve škole nemá problém vůbec s ničím. Jsem s ní spokojená. Je to tak, jak jsem si to myslela. Šikovná, ale zlobí. A taky provokuje. Opak svých sester. Ale ona je sama se sebou taky spokojená. Neslyším od ní žádné stížnosti, ani na ty poznámky. Ona si z nich nic nedělá. To jsem se trochu bála, aby něco takového nepřišlo. Prostě – všechno dobrý.“*

Shrnutí a vyhodnocení odpovědí rodičů po zahájení školní docházky

Podle všech rodičů proběhla adaptace dětí na nové školní prostředí bez problémů. Práci ve škole děti zvládají dobře, nemají potíže se čtením, psaním, ani matematikou. Všichni rodiče své děti vidí jako šikovné, někteří by uvítali více svědomitosti. Domácí příprava na vyučování dětem nezabírá mnoho času, nejčastěji uvádějí 15-20 minut. Některé děti píšou úkoly samy, jiné u toho chtějí mít rodiče. Čtení se věnují poctivě, v některých rodinách s domácí přípravou pomáhají starší sourozenci. Jeden rodič uvádí velké problémy s kázní ve škole, zejména neposlušnost, vyrušování, povídání při hodinách. Na vině je podle něj přílišná samostatnost dítěte, částečně pak i malá zkušenost paní učitelky s prací v první třídě. Jiný rodič je naopak mile překvapen, čekal u svého živějšího dítěte problémy větší. Všechny děti se kromě školy věnují také jiným činnostem. Navštěvují sportovní oddíly, hodně využívají také kroužků,

pořádaných při školní družině. Podle všech rodičů byly děti na školu dobře připraveny z mateřské školy. Rodič s kázeňskými potížemi svého dítěte si uvědomuje, že by na něj měl být víc přísný. Další rodič přiznává, že trochu zanedbal rozvoj řeči a měl se mu poslední půlrok před nástupem do školy víc věnovat. Jako problém vidí jeden z rodičů časté absence dítěte ve škole kvůli nemoci, naštěstí však na jeho prospěch nemají negativní vliv. Všichni rodiče se shodují, že vstup dítěte do první třídy proběhl hladce, dokonce lépe, než očekávali.

5. 3. 4. Výsledky rozhovorů s učitelkami základních škol

Tato část obsahuje výsledky rozhovorů s učitelkami základních škol, které se specializují na vyučování v 1. a 2. ročníku. Rozhovory se uskutečnily v listopadu 2015, tedy v době, kdy měli jejich žáci za sebou 3 měsíce školní výuky. S každou z učitelek byl uskutečněn polostrukturovaný rozhovor. Předem sestavené otázky byly formulovány tak, aby na základě odpovědí na ně mohla být zodpovězena 4. výzkumná otázka: **Jaké nejčastější nedostatky v připravenosti na školu vidí u dětí učitelé prvních tříd?**

Otázka č. 1 – Jaká je celková úroveň připravenosti dětí na školní práci?

Všechny učitelky shodně uvádějí, že úroveň připravenosti je u dětí velmi rozdílná. Do školy přichází asi 25 – 30% dětí, které jsou připraveny stoprocentně. Učitelka Z2 k tomu doplňuje: *„Úplně bezproblémová je tak třetina. Pak je další třetina s problémem – tyto děti jsou schopny se časem přizpůsobit a zvyknout si. A pak je ta třetina, s kterou jsou problémy.“* Shoda panuje i v názoru, že jsou děti dobře připraveny po vědomostní stránce. Paní učitelka Z3 hovoří: *„Rozumově jsou na tom dobře. Znají barvy, tvary, umějí počítat.“* Paní učitelka R1 doplňuje: *„Trochu jim jen dělají problémy pojmy, spojené s orientací- vpravo x vlevo, před tím x za tím, nahoře x dole. A také rozlišování pojmů sloupec a řádek.“* Podle paní učitelky Z4 jsou na tom děti s informovaností lépe než kdysi. To potvrzuje i paní učitelka Z2: *„Vědomostně na tom nejsou špatně. Mají rozhled, spoustu informací. Jsou zásobeny ze školky i z rodiny.“* Všechny učitelky také uvádějí, že většina dětí už zná některá písmena a číslice, některé děti se umějí podepsat tiskacím písmem.

Mnohem horší je to však s některými dovednostmi a návyky, shodují se paní učitelky. Paní učitelka Z2 upřesňuje: *„Co se týče dovedností, jako jsou praktické činnosti, výtvarka, tak to je horší. Jemná motorika, stříhání, práce s papírem, poradit si s obalováním sešitů, s přípravou pomůcek, to je u někoho problém.“* Stejný názor má paní učitelka Z3: *„Někteří neumějí stříhat, držet správně nůžky, nemalují barvami a štětcem. Nevěděli, co jsou tempery a vodovky.“* Paní učitelka Z4 si myslí: *„Velký problém je v tom, že děti nejsou zvyklé pracovat frontálně podle pokynů. Nemůžu oslovovat děti jednotlivě, každého jeho jménem. Ale děti, když při pokynu neslyší svoje jméno, nereagují.“*

Otázka č. 2 – Jaké jsou nejčastější problémy dětí na počátku školní docházky?

Každá paní učitelka zmínila problémy se samostatností dětí, řečové a komunikační problémy, nedostatečně uvolněnou ruku pro psaní, nepozornost, nesoustředěnost na práci. Na úroveň řečových schopností jako největší problém si stěžuje paní učitelka Z2: *„Děti jsou na tom špatně, čím dál, tím hůř. Není to jen R, Ř, ale i sykavky. A děti neznají některé základní výrazy a věci z běžného života. Mají malou slovní zásobu.“* Její slova potvrzuje i paní učitelka Z3: *„Z 26 dětí v mé třídě má logopedické problémy polovina. Ne jen R, Ř, ale i S, Š, Č, Ž, a L. A dát dohromady větu? To někteří neumí. Odpovídají jednoslovně. Dřív bylo takových dětí ve třídě tak 5, dnes je to mnohem víc.“* Paní učitelka Z4 mluví i o příčinách: *„Je to tím, že děti doma málo mluví. Sledují pohádky v tabletu, ale jen poslouchají, nemluví. A rodiče, místo aby s dětmi víc trénovali, tak se jejich řeči přizpůsobují. Nedohlédnou na to, nejsou důslední. Některé děti požadovanou hlásku dokážou vyslovit, ale nedovedou ji používat v běžné řeči.“*

Jako druhý největší problém vidí učitelky nesamostatnost v práci, v přípravě věcí a také v sebeobsluze. Paní učitelka Z1 to hodnotí takto: *„Děti mají kolem sebe nepořádek, nedovedou si uspořádat své místo. Doma za ně zřejmě všechno dělá maminka. Připravuje jim tašku do školy, takže ani neví, kde má pastelky. Ale nejsou to všichni, samozřejmě. Někteří rodiče dokonce chodí do třídy a uklízejí jim místo.“* S tím, že rodiče dělají práci za děti, souhlasí i paní učitelka Z3: *„Přípravu tašky, penálu, ořezávání pastelek dělají často rodiče. Děti se na to pak vymlouvají, že jim to maminka zapoměla dát.“* Paní učitelka Z2 zase vidí nedostatky v sebeobsluze: *„Velký problém je*

oblékání na tělocvik, zapínání a zavazování bot. Některé děti se neumí obsloužit na WC.“ Problémy s oblékáním uvádí také paní učitelka Z3: „Někdo si neumí zapnout bundu, někdo neumí kličku. Je to spěchem. Než aby to rodiče děti naučili, nebo počkali, až to udělají samy, radši je obléknou. Je to rychlejší.“ Paní učitelka Z4 dodává, že děti nejsou zvyklé si po sobě uklízet: „Já to za ně ale nedělám. Počkám, až si to uklidí sami, i když nás to zdrží a zabere to půlku přestávky. Jinak se to nenaučí. Některé děti mají snahu pomáhat ostatním, aby se to urychlilo. Ale ti pomalí se na to naučili spoléhat, že to ti šikovnější a rychlejší uklidí za ně.“

Paní učitelka Z3 upozorňuje na nedostatky v připravenosti na psaní: „Některé děti špatně drží tužku, mají ještě neuvolněnou ruku. Také špatně sedí při psaní. Pořád se vrtí, kroutí, vstávají z místa, často je napomínám, aby neklečely a seděly s nohama na zemi.“ O sezení se zmiňuje také paní učitelka Z4: „Při svačině sedí u stolečku klidně, ale při psaní se neustále vrtí.“

Otázka č. 3 – Jak jsou děti na školu připraveny z domova?

To, jak jsou děti připraveny z domova, závisí na celkovém stylu výchovy v rodině, shodují se paní učitelky. Za některé problémy, zejména s kázní a ochotou pracovat, mohou často právě rodiče. Paní učitelka Z2 si myslí, že: „Mnoho dětí nemá nastaveny žádné mantinely. Nevědí, co je správné a co je špatné, protože jim to nikdo neřekl. Dělá jim potíže dodržovat domluvená pravidla.“ Podle paní učitelky Z1 nejsou rodiče ve výchově dost důslední: „Je znát, když je dítě z domova zvyklé plnit nějaké povinnosti, třeba uklízet si po sobě. Takové děti pracují bez problémů, protože vědí, že musí. Ale děti, za které dělají všechno rodiče, nejsou zvyklé něco dělat, když se jim zrovna nechce. A když jim něco nejde, tak to odbydou. Nejsou pečliví, když se u nich nestojí. Já děti nutím dokončit práci. Když to nestihnou, dám jim to dodělat domů. Nejsou zvyklé dotáhnout práci do detailu, konec už odbydou.“ Paní učitelka Z4 má za to, že největší problém je to, že si doma rodiče s dětmi málo povídají: „Děti neznají běžné věci z všedního života. Jak se co dělá, jak se to řeší, a tak. A rodiče by měli přitlačit v požadavcích na děti. Ne dělat všechno za ně.“ O výchově se zmiňuje také paní učitelka Z3: „Myslím si, že hlavní je důslednost. Já chci, aby děti dělaly, uklízely si, jsem na ně přísná. Nenechám je, aby mi přerostly přes hlavu. Ale zároveň umím děti ocenit, být na ně milá. A často se v hodinách i smějeme. Proč to takhle nemůže být taky doma?“

Povinnosti, práce, ale taky zábava.“ Paní učitelka Z2 vidí u mnoha dětí malou snahu: *„S tím bojujeme. Když něco začnu, abych to dokončil. Taková ta soustředěnost po určitou dobu a smysl pro povinnost. Jim je to jedno. Ale některé děti chtějí být šikovné.“*

Otázka č. 4 – **Jak jsou děti na školu připraveny z mateřské školy?**

Paní učitelka Z3 má tento názor: *„Myslím, že učitelky ve školkách dělají, co můžou. Taky tam děti nemají málo a je s nimi práce. Možná, že by na ně mohly být trochu přísnější a neběhat tolik kolem nich. Aby byly samostatnější.“* Podle paní učitelky Z2 si děti nejsou zvyklé pomáhat: *„Nedokážou něco dělat dohromady, že je to naše práce, ne jen moje. Nejhorší je naučit je pracovat ve skupině. Neumí se domluvit, kdo, co, bude dělat. Nerespektují druhého.“* Paní učitelka Z1 uvádí, že děti neumějí pracovat podle pokynů: *„Nevyslechnou pokyny, začnou pracovat hned, nepočkají. A když je někdo hotov dřív, neumí chvíli počkat na ostatní. Hned se dožaduje pozornosti, ohlíží se, vrtí a vstává.“* Podle paní učitelky Z4 by se děti v předškolním oddělení měly učit víc sedět u stolečků: *„Nemají návyky sedět. My taky děláme spoustu věcí na koberci, nesedíme celou hodinu u stolků, ale číst a psát musejí pěkně vsedě. A oni nevydrží sedět ani deset minut. A všelijak se vrtí, lehají si a klečí.“*

Otázka č. 5 – **Jaký je váš názor na odklady školní docházky?**

Podle vyjádření učitelek je značná část odkladů školní docházky o jeden rok neodůvodněná. Paní učitelka Z2 si myslí toto: *„Myslím si, že odklady dětem moc nepomáhají. Tak polovina je úplně zbytečná. Je to jen pohodlnost rodičů. Chtějí mít ještě rok klid. Propáskou tu dobu, kdy je dítě nastaveno k přijímání nových informací.“* Podle paní učitelky Z1 je důvodem k odkladu sociální a citová nezralost: *„Dnes je mnoho dětí, které počítají a čtou před vstupem do školy. Ale začlenění do nového kolektivu je pro ně problém. Mívám děti, které v září i pláčou a vynucují si přítomnost maminky. Takové děti ještě nejsou na školu připravené. Těm to většinou prospěje.“* Paní učitelka Z4 o odkladech říká: *„Kdyby se rodiče v předškolním roce dětem věnovali, naučili je správně mluvit a být samostatný, většina odkladů by nemusela být. Ale rodiče vidí u dítěte nějaký problém, a místo, aby ho řešili, myslí si, že to vyřeší odklad. Museli by s ním dělat, věnovat se mu. Jednodušší je jít do poradny a nechat si napsat papír, že něco není v pořádku.“* O důvodech odkladů se zmiňuje paní učitelka Z3: *„Děti, vyšetřené v pedagogicko-psychologické poradně, mají většinou ve zprávě uvedeny logopoedické*

potíže, nezralost, nepřipravenost. Málokdy jsou tam zdravotní důvody. Ale pokud je tam uvedena nižší úroveň rozumových schopností, tak odklad o rok nepomůže. Ani o dva. „Rodiče podle paní učitelky Z2 požadují odklad proto, že: „Je ještě takový hravý, dětský, potřebuje si pohrát. Není ještě připravený. Nebo – babička půjde do důchodu až za rok, tak aby ho mohla vyzvedávat.“

Otázka č. 6 – Co si myslíte o chystaném zavedení povinného posledního roku v MŠ? Pomůže dětem v připravenosti na školu?

Všechny paní učitelky se shodují v názoru, že se málokdy setkávají s tím, že do první třídy nastoupí dítě z rodiny a ne z mateřské školy. Paní učitelka Z3: *„Myslím, že všechny děti do školky chodí. Ale to je tady u nás. Jinde, kde je víc sociálně slabých rodin, to asi bude jiné.“* Chystaný zákon však hodnotí většinou kladně. Paní učitelka Z2: *„Nejsem proti. Byla by to taková jistá příprava. Dopilovalo by se, co je potřeba.“* I paní učitelka Z4 s plánovanou změnou souhlasí: *„Ano, hlavně se naučí komunikovat s ostatními dětmi, zvládat všechno samostatně. Jsem pro.“* Paní učitelka Z1: *„Je to výhoda, když se dítě naučí pracovat v kolektivu co nejdříve. A taky si zvyknou na určitý režim. Jsou však rodiny, které dítě do školky přihlásí a pak nechodí, nebo chodí málo. Nebo jsou často nemocné. Tam žádný zákon nepomůže.“* Paní učitelka Z4 se domnívá, že chystaný zákon *„Je snahou dostat do mateřských škol děti z nepřizpůsobivých rodin, kde se často žádná příprava na školu neděje, ani děti mnohdy nemluví česky. Tam by to pomohlo moc. Otázkou je, zda nebudou zneužívány výjimky, o kterých už se začíná mluvit.“*

Shrnutí a vyhodnocení rozhovorů s učitelkami základních škol

Paní učitelky se shodují v tom, že po vědomostní stránce jsou děti na školu připraveny velmi dobře. Horší je to s praktickými dovednostmi, jako je držení tužky, stříhání, práce s barvami. Nedostatečná je připravenost na frontální práci ve třídě. Velkým problémem je nesamostatnost, nepozornost a nesoustředěnost na práci. Jako vůbec největší uvádějí paní učitelky řečové a komunikační nedostatky, které se v průběhu let stále zhoršují. Značná část dětí má ještě problémy se sebeobsluhou, s úklidem a přípravou svých věcí. Nedokážou také klidně sedět při práci. Připravenost dětí z domova je značně odlišná, velký vliv má styl výchovy v rodině. Některým dětem chybí smysl pro práci a povinnosti, protože jsou rodiče málo důslední a často raději

udělají práci za ně. S úrovní přípravy v mateřských školách jsou paní učitelky spokojené, ještě by se daly vylepšit dovednosti dětí spolupracovat ve skupině a domluvit se. Dále pak se snažit o to, aby děti udržely delší dobu pozornost při práci u stolečků. Také je třeba učit děti trpělivosti a pečlivosti. Co se týče odkladů školní docházky se paní učitelky shodují v tom, že značná část je zbytečná a neodůvodněná. Snahou rodičů je oddálit příchod školních povinností. V určitých případech ale může dítěti odklad pomoci, pokud se s ním bude vhodně pracovat. Chystaný nový zákon o povinném posledním roce předškolní docházky paní učitelky hodnotí kladně. Děti si zvyknou na denní režim, naučí se chovat v kolektivu dětí, zlepší se jejich komunikace. Vzhledem k tomu, že převážná většina dětí nastupuje do první třídy stejně ze školky, dotkne se chystaná změna stejně jen malého počtu dětí. Mají obavy i z toho, že děti, které by potřebovaly poslední rok v mateřské škole nejvíc, stejně chodit nebudou, protože jim budou udělovány výjimky.

5. 4. Shrnutí a vyhodnocení výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak se daří připravovat děti na zvládnutí požadavků základní školy učitelům mateřských škol, jak rodičům předškolních dětí a jak učitelé prvního ročníku základní školy tuto připravenost hodnotí.

V rámci výzkumu bylo provedeno celkem 16 rozhovorů. 4 s učitelkami mateřských škol, 4 s rodiči předškolních dětí, 4 s týmiž rodiči po třech měsících docházky dítěte do školy a 4 s učitelkami základních škol (1. ročníků).

Rozhovory s učitelkami mateřských škol měly přinést odpověď na 1. výzkumnou otázku: Jak se daří připravovat předškolní děti v MŠ na školní docházku? Všechny paní učitelky uvedly, že připravit některé děti na vstup do školy je složité, protože děti mají ještě v předškolním období některé nedostatky. Jako největší problém vidí řečové a komunikační obtíže, které se ne vždy daří odstraňovat. Tyto potíže se dokonce průběhu posledních let zhoršují. Přesto, že ve všech odpovědích byla zmíněna spolupráce s logopedickou poradnou a mateřské školy se snaží tyto obtíže napravovat, chybí dostatečná snaha ze strany rodičů. Je zapotřebí, aby rodiče s dětmi mluvením každodenně procvičovali. Další potíže mají děti s grafomotorikou, ty se však daří odstraňovat mnohem lépe. Učitelky se zaměřují na správné držení tužky, uvolňování

ruky a zápěstí. Snaží se zlepšovat samostatnost dětí, bohužel ne vždy úspěšně. Jako velmi důležité vidí paní učitelky naučit děti udržet pozornost, naslouchat a soustředit se na práci. Některé děti je zapotřebí učit trpělivosti. Žádná z učitelek se nezmínila o přípravě na školu jako o učení dětí novým vědomostem. S tím zřejmě děti nemají žádný problém. Paní učitelky vedou děti k tomu, aby se naučily dokončit svou práci, aby dodržovaly stanovená pravidla a byly si vědomy toho, že musí plnit své povinnosti.

V otázce odkladů školní docházky zastávají názor, že někdy dětem pomohou dozrát, jindy jsou ale zbytečné. Také se nedomnívají, že by zavedení povinného předškolního roku v MŠ mělo nějaký vliv na připravenost dětí na školu.

První rozhovory s rodiči proběhly před zahájením školní docházky. Měly přinést odpověď na druhou výzkumnou otázku: Jak připravují rodiče své dítě na vstup do základní školy? Všichni rodiče věnovali přípravě svého dítěte na školu velkou pozornost. Svědomitě vybírali školu, brali ohled i na to, jaká učitelka bude dítě učit a jestli s ním nastoupí některý kamarád. Svě dítě i vhodně motivovali, takže se všechny děti do školy těšily. Snažili se dětem zajistit vhodné prostředí na domácí přípravu. Žádný z rodičů své dítě nepřipravoval tak, aby ho něco cíleně učil, v případě zájmu mu však všechno vysvětlil. Každé dítě již v předškolním věku navštěvovalo nějaký zájmový kroužek. Rodiče se především snažili své dítě vychovávat. A to tak, aby umělo poslouchat a respektovalo autoritu dospělého. Přesto ale mají někteří rodiče obavy z neklidného a neposedného chování dětí ve škole. Za nejdůležitější ve výchově považují důslednost. V dětech se snaží pěstovat samostatnost a rozvíjet smysl pro plnění povinností. Rodiče, jejichž dítě má logopedické potíže, si stěžují na to, že náprava řeči je obtížná, zdoluhavá a pro dítě nezajímavá. Rodiče se shodují v tom, že je jejich dítě na školu připraveno dobře a kladně hodnotí předškolní přípravu v mateřské škole. Na vstup do školy se jejich dítě těší.

Na 3. výzkumnou otázku: Jak jsou splněna očekávání rodičů po vstupu dítěte do první třídy? Měly přinést odpověď rozhovory, uskutečněné po třech měsících školní docházky dětí. Z výsledků rozhovorů vyplývá, že všichni rodiče byli se vstupem svého dítěte do školy spokojeni, jejich očekávání se splnila. Všechny děti se na nové prostředí dobře adaptovaly, žádný z rodičů neuvádí prospěchové problémy. Dětem jde dobře čtení, psaní, matematika i ostatní předměty. Všechny děti jsou ve škole spokojené,

nemají problémy s domácí přípravou. Pouze jeden rodič, který si byl vědom kázeňských nedostatků svého dítěte, přiznává, že chování ve škole je problémové a že by bylo zapotřebí víc přísnosti ze strany rodiny i paní učitelky ve škole. Rodič, který popisoval problémy s řečí dítěte, připouští, že jejich řešení zanedbal a měl je s dítětem odstranit ještě před nástupem do školy. Všechny děti zvládají školní práci snadno a zbývá jim ještě čas na mimoškolní činnosti.

Poslední část rozhovorů se uskutečnila s učitelkami prvních ročníků. Měla přinést odpověď na 4. výzkumnou otázku: Jaké nejčastější nedostatky v připravenosti na školu vidí u dětí učitelé prvních tříd? Výsledky rozhovorů ukazují, že nedostatků je celá řada. Přestože příprava v mateřských školách i v rodinách probíhá podle učitelek mateřských škol i rodičů dětí správně, značná část dětí přichází do školy s nějakými nedostatky. Mezi nejčastější patří řečové a komunikační problémy, nesamostatnost, špatné zvládnání některých praktických činností, nepozornost a nesoustředěnost na práci. Paní učitelky si dále stěžují na to, že děti nevydrží sedět, chvíli počkat, jsou netrpělivé a neklidné. Děti také nejsou zvyklé na frontální způsob práce a nedovedou reagovat na všeobecné pokyny pro celou třídu.

Po vědomostní stránce si paní učitelky ze základních škol připravenost dětí chválí. Děti jsou dobře informované, mají přehled. Po zvládnutí výše uvedených problémů by jejich připravenost mohla být ještě lepší.

6. ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývala problematikou připravenosti předškolních dětí na vstup do základní školy.

Cílem práce bylo zjistit, jak se daří rodičům a učitelům mateřských škol připravovat děti na zvládnání požadavků základní školy a jak tuto připravenost vidí učitelé prvních ročníků.

Ukázalo se, že většina dětí nemá se zvládním požadavků základní školy větší potíže. Jako problematické se však jeví řečové a komunikační dovednosti, malá soustředěnost na práci, nepozornost a nesamostatnost v některých, zejména praktických činnostech.

Možná by pomohly některé změny ve způsobu práce s dětmi v posledním ročníku nebo pololetí mateřské školy. Aby se děti učily dělat některé činnosti samostatně a zvykaly si na frontální styl práce, který se více blíží metodám, používaným v základní škole.

7. SEZNAM LITERATURY

ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1995 ISBN 80-85605-35-x

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta Šmardová. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2010. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-251-2569-4

BRTNÍKOVÁ, Marta. *Svět muže, ženy a jejich dětí*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1991 ISBN 80-701-2044-4

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada 2014. Pedagogika (Grada) 2014 ISBN 978-80-247-4435-3

KROPÁČKOVÁ, Jana. *Budeme mít prvňáčka: pro rodiče dětí od 5 let*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-359-8

LANGMAIER, Josef a Dana Krejčířová. *Vývojová psychologie*. Vyd. 3., přeprac. a dopl., v Grada Publishing vyd. 1. Praha: Grada, 1998. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-195-x

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0519-7

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních šest let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1

MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ (eds.). *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Třetí vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0977-5

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-170-3

ŘÍČAN, Pavel a kolektiv. *Dětská klinická psychologie*. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2005. ISBN 978-80-247-1049-5

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. ISBN 80-87000-00-5

SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0

Další použité zdroje

KRAMULOVÁ, Daniela. Jak by měl vypadat rok budoucího školáka. *Informatorium*. Praha: Portál 2015(8)

IDnes.cz [online]. [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://www.zpravy.idnes.cz/posledni-rok-materske-skoly-bude-pro-deti-povinny>

8. PŘÍLOHA

Výzkumné otázky, pokládané učitelům mateřských škol

Jaké jsou nejčastější potíže dětí v předškolním oddělení?

Jak se vám daří tyto potíže odstraňovat?

Co pokládáte za nejdůležitější v přípravě na vstup do školy?

Jak při přípravě na školu spolupracují rodiče?

Jaký styl výchovy upřednostňujete při práci s dětmi?

Nutíte děti do činností, které se jim dělat nechtějí?

Jaký je váš názor na odklady školní docházky?

Co si myslíte o uvažovaném povinném posledním ročníku mateřské školy?

Výzkumné otázky, pokládané rodičům před nástupem dětí do školy

Těší se vaše dítě do školy?

Podle čeho jste vybírali školu?

Připravila mateřská škola vaše dítě na školu dobře?

Jak připravujete dítě vy?

Jaký styl výchovy preferujete?

Respektuje vaše dítě autoritu dospělých?

Rozvíjíte u vašeho dítěte smysl pro povinnost?

Vedete své dítě k samostatnosti?

Má vaše dítě nějaké logopedické problémy?

Očekáváte nějaké problémy při nástupu vašeho dítěte do školy?

Výzkumné otázky, pokládané rodičům po 3 měsících školní docházky jejich dětí

Jak se vaše dítě v prvních dnech adaptovalo na nové prostředí?

Jak zvládá práci ve škole?

Jak probíhá domácí příprava na vyučování?

Jak se dítě ve škole chová?

Zvládá ještě nějakou mimoškolní činnost?

Myslíte si, že vaše dítě bylo na školu dobře připraveno?

Vyskytl se ve škole nějaký problém, o kterém jste se ještě nezmínil(a)?

Splnilo se vaše očekávání ohledně nástupu dítěte do školy?

Výzkumné otázky, pokládané učitelkám prvních ročníků

Jaká je celková úroveň připravenosti dětí na školní práci?

Jaké jsou nejčastější problémy dětí na počátku školní docházky?

Jak jsou děti na školu připraveny z domova?

Jak jsou děti na školu připraveny z mateřské školy?

Jaký je váš názor na odklady školní docházky?

Co si myslíte o chystaném zavedení povinného posledního roku v mateřské škole?

Pomůže dětem v připravenosti na školu?